T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLETİŞİM TASARIMI VE BİLİŞİM TEKNOLOJİLERİ
ANABİLİM DALI
GÖRSEL İLETİŞİM TASARIMI VE REKLAMCILIK
BİLİM DALI

ON İKİNCİ SINIF TRAFİK VE İLK YARDIM DERS KİTABININ GÖRSEL TASARIM İLKELERİNE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Fatma KÖŞ AYDIN

KOCAELİ 2018

T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLETİŞİM TASARIMI VE BİLİŞİM TEKNOLOJİLERİ
ANABİLİM DALI
GÖRSEL İLETİŞİM TASARIMI VE REKLAMCILIK
BİLİM DALI

ON İKİNCİ SINIF TRAFİK VE İLK YARDIM DERS KİTABININ GÖRSEL TASARIM İLKELERİNE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Fatma KÖŞ AYDIN

Dr. Öğr. Üyesi Yusuf BUDAK

KOCAELİ 2018

T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLETİŞİM TASARIMI VE BİLİŞİM TEKNOLOJİLERİ
ANABİLİM DALI
GÖRSEL İLETİŞİM TASARIMI VE REKLAMCILIK
BİLİM DALI

ON İKİNCİ SINIF TRAFİK VE İLK YARDIM DERS KİTABININ GÖRSEL TASARIM İLKELERİNE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tezi Hazırlayan : Fatma KÖŞ AYDIN
Tezin Kabul Edildiği Enstitü ve Yönetim Kurulu Karar ve No: 20.06.2018/16

Jüri Başkanı : Dr. Öğr. Üyesi Yusuf BUDAK (İmza)

Jüri Üyesi : Doç. Dr. Hüseyin DİKMEN (İmza)

Jüri Üyesi : Dr. Öğr. Üyesi Kerim KARAGÖZ (İmza)

Jüri Üyesi : (İmza)

Jüri Üyesi : (İmza)

Jüri Üyesi : (İmza)

KOCAELİ 2018

ÖNSÖZ

Ders kitapları hem öğretmen hem de öğrenciler için eğitim-öğretimin vazgeçilmez temel malzemeleridir. Öğrenme ve öğretme sürecindeki bu önemlerine paralel olarak ders kitapları içerik, kapsam, görünüm ve tasarım gibi birçok açıdan kullanıcılarını motive edecek bir seviyede olmaları gerekmektedir. İçinde bulunduğumuz teknoloji çağındaki gelişmelerin bilhassa öğrencilerin ders kitaplarına olan ilgisini azaltabileceği düşünülürse, ders kitaplarının hazırlanması daha da önem arz etmektedir.

Bu çalışma Trafik ve İlk Yardım ders kitabının görsel tasarım ilkelerine ne kadar uygun olarak hazırlandığını değerlendirmek amacıyla yapılmıştır.

Bu çalışmanın gerçekleşmesinde, değerli bilgilerini benimle paylaşan, bilimsel katkılarının önemini asla unutmayacağım saygıdeğer danışman hocam, Dr. Yusuf BUDAK'a, çalışma süresince akademik tecrübelerini benimle paylaşan eşim Sinan AYDIN'a ve istatiksel analizlerde görüş ve önerilerine başvurduğum Mustafa OF'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER..... i
ÖZET……..… iii
ABSTRACT…… v
TABLO LİSTESİ……..……viii
GİRİŞ……1

BİRİNCİ BÖLÜM

DERS KİTAPLARI

1.1. DERS KİTABI İNCELEME..... 5
1.1.1. Ders Kitabının Öğretim Programına Uygunluğu 7
1.1.2. Kullanılan Dil ve Anlatım..... 7
1.1.3. Bilimsel İçerik..... 8
1.1.4. Görsel Düzen 9
1.1.5. Tasarım İlkeleri 9
1.1.5.1. Bütünlük..... 9
1.1.5.2. Denge 9
1.1.5.3. Vurgu 10
1.1.5.4. Hizalama 10
1.1.5.5. Yakınlık..... 10
1.2. DERS KİTAPLARININ GÖRSEL TASARIMI 10
1.2.1. Metin Tasarımı..... 11
1.2.1.1. Tipografik Öğeler..... 11
1.2.1.2. Metin Örgütleyiciler..... 11
1.2.2. Görsel Öğelerin Tasarımı..... 11
1.2.3. Sayfa Tasarımı 12
1.2.4. Kapak Tasarımı 12
1.2.5. Dış Yapı Özellikleri 12
1.3. ALAN YAZI TARAMASI 12

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

2.1. ARAŞTIRMA MODELİ 15
2.2. EVREN VE ÖRNEKLEM 15
2.3. VERİLERİN TOPLANMASI 18
2.3.1. Veri Toplama Aracı 19
2.3.2. Anketin Uygulaması 20
2.4. VERİLERİN ANALİZİ 20

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUMLAR

3.1. GÖRSEL TASARIM İLKELERİ ÖLÇEĞİNE AİT BULGU VE YORUMLAR 21
3.1.1. Metin Tasarımına İlişkin Bulgular ve Yorumlar 21
3.1.2. Görsel Öğelerin Tasarımına İlişkin Bulgu ve Yorumlar 30
3.1.3. Sayfa Tasarımına İlişkin Bulgu ve Yorumlar 36
3.1.4. Kapak Tasarımına İlişkin Bulgu ve Yorumlar 40
3.1.5. Üretime Yönelik Dış Yapı Özelliklerine İlişkin Bulgu ve Yorumlar 43
3.2. GÖRSEL TASARIM İLKELERİ ÖLÇEĞİNİN DEMOGRAFİK ÖZELLİKLER AÇISINDAN İNCELENMESİ 46
3.2.1. Öğretmen görüşlerinin cinsiyet değişkenine göre incelenmesi 46
3.2.2. Öğretmen görüşlerinin yaşlarına göre incelenmesi 46
3.2.3. Öğretmen görüşlerinin hizmet sürelerine göre incelenmesi 47
3.2.4. Öğretmen görüşlerinin branşlarına göre incelenmesi 48
3.2.5. Öğretmen görüşlerinin görev yaptıkları okul türlerine göre incelenmesi 50
3.2.6. Öğretmen görüşlerinin görev yaptıkları ilçelere göre incelenmesi 50
SONUÇ VE ÖNERİ 53
KAYNAKÇA 57
EKLER 59
ÖZGEÇMİŞ 65

ÖZET

ON İKİNCİ SINIF TRAFİK VE İLK YARDIM DERS KİTABININ GÖRSEL TASARIM İLKELERİNE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ

Bu araştırmanın amacı, Öğretmenlerin Milli Eğitim Bakanlığı tarafından belirlenen Lise dördüncü sınıf Trafik ve İlk Yardım ders kitabının görsel tasarım ilkelerine uygun olup olmadığına ilişkin görüşlerini incelemektir.

Çalışmanın verileri 2017-2018 öğretim yılında Kocaeli ili ve ilçelerindeki liselerde trafik ve ilk yardım dersini okutan 129 öğretmenden elde edilmiştir.

Bu araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın verileri, öğretmenlerin bazı kişisel özelliklerinin belirlenmesi için kişisel bilgi formu ve Alpan (2004) tarafından oluşturulmuş görsel tasarım ilkeleri anketi aracılığı ile toplanmıştır. Görsel tasarım ilkeleri anketi; metin tasarımı, görsel öğelerin tasarımı, sayfa tasarımı, kapak tasarımı ve üretime yönelik dış yapı özellikleri olmak üzere beş bölümden ve toplam 48 maddeden oluşmaktadır. Öğretmenler bu anketi internet üzerinden oluşturulan bir forum aracılığıyla cevaplamışlardır. Ayrıca dersin işleyişi hakkında görüşlerini almak için birkaç öğretmenle yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Bu anket ile Trafik ve İlk Yardım ders kitabının görsel tasarım ilkelerine uygunluğu öğretmen görüşlerine göre belirlenmiştir. Araştırmada elde edilen verilerin yüzdeleri, frekansları, aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları hesaplanmıştır. Verilerin çözümlenmesinde ise SPSS for Windows 20.0 programı kullanılmıştır. Verilerin çözümlenmesinde ilişkisiz örneklemler t- testi ve F-testi kullanılmıştır. Ayrıca bazı gruplar arasındaki anlamlı farkın hangi gruplar için geçerli olduğunu belirlemek için de Scheffe testi kullanılmıştır.

Araştırma sonunda, Trafik ve İlk Yardım ders kitabının dersin öğretmenlerinin görüşlerine göre görsel tasarım ilkeleri açısından iyi düzeyde tasarlanmış olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Trafik ve İlk Yardım ders kitabının görsel tasarım ilkelerine uygunluğuna ilişkin değerlendirilmesinde cinsiyet ve öğretmenlik branşı değişkenlerine göre farklılık gösterdiği, ancak yaş, hizmet süresi, okul türü ve ilçe değişkenlerine göre ise farklılık göstermediği tespit edilmiştir.

ABSTRACT

THE EVALUATION OF 12th GRADE "TRAFFIC AND FIRST AID" TEXTBOOK ACCORDING TO VISUAL DESIGN PRINCIPLES

The purpose of this research is to examine teachers' opinions related to whether 12th grade Traffic and First Aid textbook is designed according to visual design principles

The data of the study was obtained from 129 teachers giving Traffic and First Aid lecture at high schools in Kocaeli and its towns in 2017-2018 education year.

The survey model was used in this research. The data of the research was obtained by some personal information form in order to determine some personal characteristics of teachers, and a visual design principles questionnaire created by Alpan (2004). Visual design principles questionnaire consists of 48 items with five factors; copy design, design of visual elements, page design, cover design and features of external structure intended for production. The teachers filled the questionnaire via a forum designed on the internet. Also, face to face interviewed was made a few teachers to get their ideas about the processing of the lecture. With this questionnaire, adequacy of Information and Communication Technologies textbooks according to visual design principles was determined based on teachers' opinions. The percentages, frequencies, arithmetic mean and standard deviation of data were calculated. SPSS for Windows 20.0 programme was used to analyze the data. T test and F- test were used for analyzing of the data as statistical technique. Also, Scheffe test was used to determine for which groups have significant meaning between many groups that have meaning differences.

At the end of the study, it was reached the result that Traffics and First Aid textbook was well designed according to visual design principles. At the evaluation of Traffics and First Aid Lecture according to visual design principles, it was found statistical differences for the variables gender and teacher's branch, however no statistical differences for the variables age, period of work, kind of school and town.

TABLO LİSTESİ

Tablo 1 : Örneklem Grup Dağılımı
Tablo 2 : Puan Aralıkları
Tablo 3 : Metin Tasarımına İlişkin Yüzde, Frekans, Ortalama ve Standart Sapma Değerleri
Tablo 4 : Görsel Öğelerin Tasarımına İlişkin Yüzde, Frekans, Ortalama ve Standart Sapma Değerleri
Tablo 5 : Sayfa Tasarımına İlişkin Yüzde, Frekans, Ortalama ve Standart Sapma Değerleri
Tablo 6 : Kapak Tasarımına İlişkin Yüzde, Frekans, Ortalama ve Standart Sapma Değerleri
Tablo 7 : Üretime Yönelik Dış Yapı Özelliklerinin Tasarımına İlişkin Yüzde, Frekans, Ortalama ve Standart Sapma Değerleri
Tablo 8 : Öğretmenlerin cinsiyet değişkenine göre ortalama puanlarının t-testi sonuçları
Tablo 9 : Öğretmenlerin yaz değişkenine göre ortalama puanlarının karşılaştırılması
Tablo 10 : Öğretmenlerin hizmet sürelerine göre ortalama puanlarının karşılaştırılması
Tablo 11 : Öğretmenlerin branşlarına göre ortalama puanlarının karşılaştırılması
Tablo 12 : Branşlar ortalama puanları arasındaki farkın anlamlılığı için Scheffe testi
Tablo 13 : Öğretmenlerin okul türlerine göre ortalama puanlarının karşılaştırılması (F-testi)
Tablo 14 : Öğretmenlerin görev yaptıkları ilçelere göre ortalama puanlarının karşılaştırılması (F-testi)

GİRİŞ

Toplumları oluşturan bireyler, bir değer yargılar sistemi olan kültürler içinde eğitilerek sosyalleşirler. Ancak gerçek sistematik ve bilinçli eğitim toplumların kültürel yansımalarını da içeren okullarda gerçekleşir. Eğitim kurumları, ülkelerin eğitim politikaları doğrultusunda, çağında gereksinimlerini hesaba katarak, toplum bireylerini en donanımlı olacak şekilde yetiştirmeyi hedeflemektedirler. Hızla gelişen ve globalleşen dünyada, ülkelerin bireylerine daha iyi eğitim fırsatları sunmak için bir birleriyle etkileşim içinde olmaları kaçınılmazdır. Böyle bir durumda eğitim sistemleri bireylere en mükemmeli sunabilmek için devamlı bir değişim ve gelişim içinde olurlar. Hemen hemen bütün ülkelerin eğitim sistemleri, bireylerin toplumsal sorumluluk ve görevlerini içeren eğitim öğretim konularına müfredat programları içinde yer vermektedirler. Toplumların çağdaşlığı, yerel ve evrensel ilke ve kuralların bireylere öğretilmesi ve bireylerinde bu değerleri yerine getirmede sorumluluk taşıması ölçüsünde belirlendiği söylenebilir.

"Eğitim" kavramının çok sayıda tanımlaması yapılmaktadır. Eğitim, toplumun bir ferdi olarak yaşayabilmek için gereken yeterliliği (deneyim, donanım, bilgi, birikim, tutum, davranış) kazanma sürecidir (Hakan, 1991). Olumlu davranış değişikliklerine sahip olma süreci olarak ifade edilebilecek bu süreç, insanın doğumundan önce anne karnında başlayan, aile ve sosyal çevrede gelişerek devam eden ve okullar da en gelişmiş şeklini alan bir öğretme ve öğrenme faaliyetidir. Bu eğitim ve öğretim faaliyetleri, okul dışı ortamlarda daha çok sözlü olarak gerçekleşirken, okullarda hem sözlü hem de yazılı kaynaklar aracılığıyla gerçekleşmektedir. İçinde bulunduğumuz teknoloji çağında eğitim ve öğretim faaliyetleri sanal ortamlarda ve sanal bilgi kaynakları aracılığıyla da gerçekleşebilmektedir. Ancak temel eğitim kurumları olan okullarda, ders kitapları günümüzde de birincil öğretme ve öğrenme kaynağı olarak yerini koruduğu söylenebilir.

Bu araştırmanın amacı; Milli Eğitim Bakanlığı tarafından on ikinci sınıfta okutulan Trafik ve İlk Yardım ders kitabının öğretmen görüşlerine göre görsel tasarım ilkelerine uygunluğunun incelenmesidir. Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki soruların araştırılması hedeflenmektedir;

1) On ikinci sınıfta okutulmakta olan Trafik ve İlk Yardım ders kitabı öğretmenlerin görüşlerine göre;
   a) Metin tasarımı açısından uygun mudur?
   b) Görsel öğelerin tasarımı açısından uygun mudur?
   c) Sayfa tasarımı açısından uygun mudur?
   d) Kapak tasarımı açısından uygun mudur?
   e) Üretime yönelik dış yapı özellikleri açısından uygun mudur?
2) Trafik ve İlk Yardım ders kitabının görsel tasarım ilkelerine uygunluğu hakkındaki öğretmen görüşleri cinsiyetlere göre farklılık göstermekte midir?
3) Trafik ve İlk Yardım ders kitabının görsel tasarım ilkelerine uygunluğu hakkındaki öğretmen görüşleri öğretmenlerin yaşlarına göre farklılık göstermekte midir?
4) Trafik ve İlk Yardım ders kitabının görsel tasarım ilkelerine uygunluğu hakkındaki öğretmen görüşleri öğretmenlerin hizmet süresine göre farklılık göstermekte midir?
5) Trafik ve İlk Yardım ders kitabının görsel tasarım ilkelerine uygunluğu hakkındaki öğretmen görüşleri öğretmenlerin branşına göre farklılık göstermekte midir?
6) Trafik ve İlk Yardım ders kitabının görsel tasarım ilkelerine uygunluğu hakkındaki öğretmen görüşleri öğretmenlerin okul türüne göre farklılık göstermekte midir?
7) Trafik ve İlk Yardım ders kitabının görsel tasarım ilkelerine uygunluğu hakkındaki öğretmen görüşleri öğretmenlerin görev yaptığı ilçeye göre farklılık göstermekte midir?

Bu çalışma, öğrencilerin en temel öğrenme materyali olan ve öğrenmelerini direkt olarak etkileyen ders kitaplarının değerlendirilmesi amacıyla yapıldığı için eğitim ve öğretimin daha verimli yapılmasına katkı sağlayıcı özelliktedir.

Araştırmanın bulgularının ve sonuçlarının ders kitabı yazarlarına ve basım yapan yayın evlerine ders kitaplarını hazırlamada, öğretmenlere ve öğrencilere ide ders kitabı seçiminde yardımcı olacağı düşünülmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

DERS KİTAPLARI

Tarihsel süreçte insanlar, mağara devrinde mağaraya çizdiği şekillerle, yazının bulunmasıyla birlikte, taş, bronz, kil tablet, ağaç kabuğu, papirüs, tahta ve kağıt üzerine yazılar yazarak bilgilerini, düşüncelerini, inançlarını, sevinç ve acı gibi duygularını gelecek nesillere aktarmışlardır (Kabapınar, 2001). Gelişen süreçte, kodeks yöntemi olarak ifade edilen ve günümüz kitaplarına benzeyen türde materyallerin kullanılması zamanın en önemli yeniliklerinden birisi olarak gösterilmektedir (Kabapınar, 2001). Matbaanın icadıyla kitap basımı ve resimleme tekniklerinde önemli gelişmeler yaşanmış ve kitap basım olayı teknolojik boyut kazanmıştır.

Ders kitapları ya da daha genel ifadeyle eğitim-öğretim materyalleri öğretme ve öğrenme faaliyetlerinin en temel malzemesidir. Okullarda öğretim bu materyaller aracılığıyla gerçekleşir ve kalıcı hale gelmesi hedeflenir. Bir dersin temel kazanımlarını sağlıklı bir şekilde öğrencilere verebilmek için bu dersin kitabının çok iyi hazırlanmış olması önemlidir. Ders kitabı, bir müfredat kapmasında yer alan hedef, içerik, öğretme-öğrenme süreci ile ölçme değerlendirme kriterlerine uygun olarak hazırlanmış ve öğretme ve öğrenme amaçlı kullanılabilen bir eğitim -öğretim materyalidir (Demirel, Kıroğlu ve diğerleri, 2005). Milli Eğitim Bakanlığı, eğitim ve öğretimin her kademesinde müfredat programlarında yer alan dersler için ders kitaplarını hem basılı olarak hem de sanal ortamlarda pdf dosyası olarak öğrencilere ücretsiz olarak sunmaktadır.

Öğrencilerin, okul yaşantıları süresince yanlarından ayırmadıkları ve her zaman kendilerine rehberlik eden vaz geçilmez kaynaklarının ders kitapları olduğu söylenebilir. Bireylerin çocukluk döneminden gençlik dönemlerine kadar, somut ve soyut öğrenmelerinin gelişmesinde, her türlü bilişsel duyuşsal ve fiziksel becerilerinin olgunlaşmasında temel yardımcılarından bir tanesinin ders kitapları olduğu söylenebilir (Yalın, 2001).

Teknolojik gelişmeler, diğer alanlarda olduğu gibi eğitim ve öğretim sistemlerini de etkilemekte ve bazı değişikliklerin yapılmasına sebep olmaktadır. Kara tahtanın yerine akıllı tahtaların kullanılması, ders sunumlarında projektörlerden faydalanılması ve ders esnasında internet aracılığıyla e-öğrenmelerin gerçekleştirilmesi eğitimin teknolojiden etkilenmesinin birer örnekleridir. Bununla birlikte, ders kitapları eğitim faaliyetlerindeki yerini ve önemini koruyama devam etmektedir (Johnson, 2002).

Ders kitapları sınıf ortamında yapılan yüz yüze eğitimlerde önemli bir etkiye sahip olduğu yapılan çalışmalarda gözlemlenmiştir (Shannon, 1982). Shannon, okul ortamlarında yaptığı çalışmasında, öğrencilerin sınıftaki zamanlarının % 70 ile % 95'ini ders kitapları ve ders kitaplarıyla ilgili etkinliklere harcadıklarını tespit etmiştir. Bütün bu bilgilerin ışığında, ders kitaplarının, eğitim ve öğretimin bütün süreçlerinde var olan önemli materyal olma özelliğini devam ettirmekte olduğu, bu etkilerine bağlı olarak, ders kitaplarının hazırlanmasın da çok önem arz ettiği sonucuna varılabilir.

1.1. DERS KİTABI İNCELEME

Milli eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulu, okullarda okutulacak ders kitaplarının yayımlanması görevini yürütmektedir. Ayrıca, ders kitaplarında yapılacak değişiklikler, geliştirmeler ve her türlü tasarım ve modelleme işlemleri, Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı tarafından gerçekleştirilir. Bakanlık, ders kitaplarının hazırlanması, incelenmesi ve değerlendirilmesinde bazı temel kriterler belirlemiştir (MEB, 2000; Bağcı, 2007):

i. Eğitim bilimi, disiplinler arası bir bilim dalıdır. Sınıf ortamındaki eğitim süreci; sosyolojik, kültürel, politik, psikolojik, ekonomik, felsefe ve eğitim bilimlerinin boyutlarını içermektedir. Dolayısıyla eğitim uygulamalarında kullanılan eğitim araçlarının hazırlanmasında bütün bu uzmanlık alanlarındaki uzmanların birlikte çalışmasını gerektirmektedir. Bu nedenle, ders kitaplarının bilimsel içerik, dil ve anlatım, eğitsel tasarım, görsel tasarım, ölçme ve değerlendirme yönünden niteliğinin yükseltilmesi için çeşitli uzmanların birlikte çalışması zorunluluğu bulunmaktadır. Ders kitaplarının hazırlanması,

bir uzmanlar grubu çalışması olarak tasarlanmıştır. Bu çalışma içerisindeki kavramlar yeniden tanımlanmıştır. Editör, yazar, alan uzmanı, eğitsel ve görsel tasarımcı, dil uzmanı vb. profesyonel bir meslek olarak düşünülmüştür. Ders kitabı nüshalarının, MEB'e sunulmadan önce, "inceleme ölçütleri" çerçevesinde üretici tarafından bir kalite kontrolünden geçirilmiş olması, başkanlığımıza intikal eden kitapların sayısının azalmasını ve daha nitelikli olmasını birlikte getirecektir. Böylece, öğrencilere aynı alanda, üstün nitelikte ders kitabı ulaştırılması sonucunu doğuracaktır.

ii. Kitapların; ders kitabı, öğrenci çalışma kitabı, öğretmen kılavuzu şeklinde set halinde hazırlanarak eğitim-öğretim uygulamalarında "öğrenci merkezli eğitim" ve "bireysel öğrenme" ilkelerinin gerçekleştirilmesine katkı sağlanacaktır.

iii. Öğretim programlarının geliştirilmesi ve ders kitaplarının hazırlanması hususlarında; bakanlığımız öğretim birimlerinin birlikte ve verimli çalışmasını sağlayacak bir alt yapı oluşturulacaktır.

iv. Öğretim programlarında değişiklik yapılmadığı sürece, ilgili ders kitabının okutulma süresinin devamı sağlanacaktır.

v. İlköğretimde tam bir fırsat eşitliğinin gerçekleştirilmesi ve ulusal ekonomik kaynakların ekonomik anlayış içinde kullanılmasını desteklemek amacıyla "ödünç kitap vermeye" olanak sağlanacaktır.

Ayrıca Dündar (1995)' teki çalışmasında ders kitaplarından öğrencilerin en yüksek düzeyde faydalanabilmeleri için sahip olmaları gereken bazı ölçütler belirlemiştir:

- İçerik yönünden ders kitapları ders programın hedeflerine uygun olmalıdır.
- Ders kitapları objektif ve doğru bilgileri içermelidir.
- Ders kitapları öğrenci düzeyine uygun olmalıdır.
- Ders kitaplarındaki dil ve anlatım tarzı, imla kuralları ve sözcükler öğrenci düzeyine uygun olmalıdır.

- İçerik açısından ders kitabı, program hedeflerine uygun bir yapı, bölümler sonunda iyi organize edilmiş konu özetleri ve alıştırmalar, yazılı anlatımı destekleyen şekil, grafik, haritalar ve tablolar gibi özelliklere sahip olmalıdır.
- Kitabın görsel yapısı sade ve okunabilir yazılar, okumayı kolaylaştırıcı satırlar, kaliteli kâğıt, estetik görünüş, kısa ve anlaşılır cümlelerden oluşmalıdır.

Ders kitaplarının incelenmesindeki temel ölçütleri

- Öğretim Programına Uygunluk,
- Kullanılan Dil Ve Anlatım,
- Bilimsel İçerik,
- Görsel Düzen
- Tasarım İlkeleri

olarak ifade edebiliriz (Bağcı, 2007).

1.1.1. Ders Kitabının Öğretim Programına Uygunluğu

Öğretim programı, Öğretilmesi planlanan konuların amaçlar, yönergeler ve ders çizelgelerini içeren yönergeyi ifade eder (Binbaşıoğlu, 1994). Kısaca derslerle ilgili öğretme ve öğrenme süreçlerinin, yapılacak tüm uygulama ve etkinliklerin bir bütün olarak sunulmasıdır. Ders kitapları öğretim programlarında ifadesi bulunan öğretim stratejine, yöntemlerine, teknik ve araçlarına göre hazırlanmalıdır.

1.1.2. Kullanılan Dil ve Anlatım

Bilginin üretilebilmesi için ders kitaplarında yazım dilinin doğru bir şekilde kullanılması gereklidir. İletişim ilkelerine göre ifade edildiğinde, ders kitabı kaynağı, okuyucu alıcıyı, kitabın dil ve anlatımı ise iletişim kanalı olarak kullanılır.(Bağcı, 2007). Ders kitaplarında başarılı bir dil kullanımı için, aşağıdaki ilkelere uyulması gerekmektedir. (Kılıç ve Seven, 2002):

- ✓ Noktalama işaretleri doğru kullanılmalıdır.
- ✓ İmla kurallarına uyulmalıdır.
- ✓ Dersin kavramlar doğru kullanılmalıdır.

- ✓ Kelimeler öğrencilerin biyolojik gelişim düzeylerine uygun seçilmelidir.
- ✓ Öğrencinin kelime birikimi dikkate alınmalıdır.
- ✓ Bir kavram, kitabın her yerinde aynı kelimelerle ifade edilmelidir.
- ✓ Cümlelerin uzunlukları, sınıf düzeyine uygun olmalıdır.
- ✓ Gereksiz kelime kullanılmasından kaçınılmalıdır.
- ✓ Kurallı cümle kullanımına dikkat edilmelidir.
- ✓ Konu alanlarına göre, farklı anlatım şekilleri kullanılmalıdır.

1.1.3. Bilimsel İçerik

Bilimsel bilgi en basit şekliyle "geçerliliği kanıtlanmış bilgiler" olarak ifade edilebilir. Daha teknik bir ifadeyle bilimsel bilgiyi, İnsan aklının belli bir konuya yönelerek elde ettiği düzenli, tutarlı, geçerli, kanıtlanabilir, nesnel bilgiler olarak tanımlanmaktadır (Çüçen, 2001). Çüçen, bilimsel bilginin özelliklerin aşağıdaki gibi sistematik olarak ifade etmiştir:

- ➢ İnsan aklının işleyişine dayanır.
- ➢ Belirlenmiş bir konu alanı vardır.
- ➢ Belli bir yöntem kullanılarak elde edilmiştir.
- ➢ Sistemli ve düzenlidir.
- ➢ Mantıklı, tutarlı ve geçerlidir.
- ➢ Kanıtlanabilir ve denenebilir.
- ➢ Nesneldir.

Bir ders kitabında yer alan bilimsel bilgilerin tamamı da ders kitabının bilimsel içeriği olarak ifade edilebilir. Buradan bilimsel içeriğin doğruluğu, uygunluğu, geçerliliği ve diğer özellikleri, aslında içerikte yer alan bilimsel bilginin söz konusu özellikleri taşımasıdır denilebilir. Bilimsel bilginin en temel özelliklerinden bir tanesi de sebep-sonuç ilişkisi içermesidir. Ders kitaplarında bilimsel bilgilerin neden-sonuç ilişkisi kurularak ifade edilmesi durumunda, öğrencilerin mantıksal anlamalarının ön plana çıkaracağı beklenebilir.

1.1.4. Görsel Düzen

Öğrencilerin temel bilgi edinme kaynağı olan ders kitaplarının görsel düzeninin onların ilgi ve motivasyonlarını üst düzeylerde tutabilmek için iyi ve cezbedici bir durumda olması gereklidir. Çüçen (2001) ders kitaplarının resim, grafik, şema ve tablo gibi görsel yönü oluşturan bölümlerin hazırlanmasına çok dikkat edilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Kitapların görsel düzeninde dikkat edilmesi gereken noktalar:

- Görsel düzenler konuya uygunluk sağlamalıdır.
- Tasarım öğeleri ve ilkelerine uygun düzenlenmelidir.
- Yeterli oranda öğeye yer verilmelidir.
- Öğrencilerin gelişim özelliklerine uygun olan öğeler kullanılmalıdır.
- Öğrencilerin algısal özelliklerine uygun olarak düzenlenmelidir.
- Görsel öğelerin altında açıklamalara yer verilmelidir.
- Görsel öğe kullanılırken sayfa düzenine de dikkat edilmelidir (Kılıç ve Seven, 2002).

1.1.5. Tasarım İlkeleri

Tasarım ilkeleri, bir kitabın bütünlük, denge, vurgu, hizalama ve yakınlık gibi özelliklere göz önünde bulundurarak hazırlanmasını ifade eder (Demirel ve Seferoğlu, 2005). Bu ilkeler aşağıdaki biçimde özetlenebilir:

1.1.5.1. Bütünlük

Bütünlük, bir görseli meydana getiren bileşenlerin bir bütün olarak görünmesini sağlayan, öğeler arasındaki uyum ve ilişkiyi ifade eder (Demirel ve Seferoğlu, 2005). Bu durumu ders kitapları için bütün sayfalar arasındaki görsel uyumluluk olarak ifade edilebilir. Söz konusu bütünlük, kitapta yer alan yazı, tablo, resim, şekil ve diğer içerikte yer alan elamanlar arasında olmalıdır.

1.1.5.2. Denge

Denge, içerikte yer alan bileşenlerin, bütün içerisindeki oranını ifade eder. Söz konusu denge, metin, resim, fotoğraf ve şemaların birbiriyle ilişkilendirilmesi olarak ta ifade edilebilir. Bu ilişkilendirme simetrik ve asimetrik denge kullanılarak oluşturulur. Simetrik denge, iyi orantılanmış ve dengelenmiş bir sayfa düzeni

anlamına gelmektedir. Asimetrik denge ise birbirine eşit olmayan mesafelerde düzenleme yapma olarak tanımlanabilir (Demirel ve Kıroğlu, 2005).

1.1.5.3. Vurgu

Vurgu, kelimenin anlamından da anlaşılacağı gibi önemli bir kelime ya da ifadeye dikkat çekmek için yapılan işlemdir (Demirel ve Kıroğlu, 2005). Ders kitaplarında vurguların kullanılması öğrencilerin dikkatlerini çekmek için gerekli olduğu söylenebilir. Vurgu ile dikkat çekilen ifadenin unutulması diğer ifadelere göre daha uzun süreli olduğu söylenebilir.

Vurgu için genelde farklı renk kullanımı, alt-çizgi ile farklılaştırma, fon üzerinde metin oluşturma ve tırnak içinde alma gibi daha birçok farklı şekilde yapılabilir.

1.1.5.4. Hizalama

Hizalama, görsel elemanların aynı sırada konumlandırılmalarını ifade eder. Hizalama yatay veya dikey olabilir (Demirel ve Kıroğlu, 2005). Hizalanan görsel öğeler hizalanmayanlara göre daha düzenli bir görünüme sahip olduğu söylenebilir.

1.1.5.5. Yakınlık

Yakınlık birbiriyle bağlantılı elemanların arasındaki mesafenin en uygun düzeyde ve ilişkilendirme zihinsel olarak kurulabilecek yakınlıkta ayarlanmasıdır (Demirel ve Kıroğlu, 2005). Ders kitaplarında Birbiriyle ilişkili metin, tablo, şekil ve resim gibi elemanların ilişkilendirme kopmayacak şekilde konumlandırılması öğrencilerin algılaması için önemlidir.

1.2. DERS KİTAPLARININ GÖRSEL TASARIMI

Bu çalışmanın amacı göz önüne alındığında, ilgili konular içerisinde en çok önem arz eden başlık, ders kitaplarının görsel tasarımı konusudur. Bu ifadenin ne anlama geldiği konusunda birçok tanım yapılabilir. Alpan (2004) ders kitaplarının görsel tasarımını, sözcükler, ifadeler, yazı karakterleri, yazı boyutları, yazı stilleri, boşluk, şekil, grafik, renk, kâğıt ve dış kapak gibi elemanların bir bütün olarak belli kriterlere göre bir arada sunulmasıdır. Yazar görsel tasarım ilkelerini; metin tasarımı, görsel öğelerin tasarımı, sayfa tasarımı, kapak tasarımı ve dış yapı özellikleri olmak üzere beş başlıkta ifade etmiştir.

1.2.1. Metin Tasarımı

Metinler, bilgi içerikli alfabetik düzenlemelerdir. Öğrenciler, öğrenimlerini bu metinler üzerinden edindiklerinden, uygun bir düzende sunulmaları önemlidir. Metin tasarımında tipografik öğeler ve metin örgütleyiciler olmak üzere iki temel tasarım ilkesi kullanılmaktadır.

1.2.1.1. Tipografik Öğeler

Tipografi, baskı yazılarında sayfa üzerine harflerin yerleştirilmesi veya harf, sözcük ve satırlar ile boşlukların düzenlenmesini ifade eden görsel ve işlevsel düzenlemeler olarak ifade edilmektedir. Bu düzenlemeler dikkate alınarak hazırlanan bir ders kitabının öğrencin kitapla iletişimi kolaylaştıracağı söylenebilir

1.2.1.2. Metin Örgütleyiciler

Alpan (2004)'e göre metin örgütleyici, kitaptaki herhangi bir bölümün, bir sistematik düzün içinde hazırlanmasını ifade etmektedir. Başlıklar, içindekiler listesi, bölüm başlıkları, sözlük ve kaynakça gibi bölümlerin bir düzen içerisinde hazırlanması gerekmektedir. Metin örgütleyici düzenlemelerin olmadığı bir ders kitabının öğrenciler tarafından anlaşılması hatta okunabilmesi bile zor olabilir.

1.2.2. Görsel Öğelerin Tasarımı

Fotoğraflar, resimler, karikatürler, grafikler, şemalar, diyagramlar ve tablolar kısaca bir görsel boyutu olan elemanlar bir ders kitabının görsel yapısını oluşturur. Pettersson, (1993) bir ders kitabında kullanılan görsel öğelerin düzenlenmesi için aşağıdaki noktaların göz önünde bulundurulması gerektiğini ifade etmiştir:

- Öğrenciler resim o k u m a , anlama ve resimli ifadeler kullanmada genellikle yeterli düzeyde değillerdir.
- Hem öğretmenlerin hem de öğrencilerin görselleri nasıl kullanacaklarını öğrenmeleri gereklidir.
- Ders kitaplarındaki görsel öğelerin etkin bir biçimde kullanılması genelde göz ardı edilmektedir.
- Ders kitaplarındaki görsel öğeler, öğrenci için ilgi çekici olmalıdır

1.2.3. Sayfa Tasarımı

Sayfa tasarımı, bir sayfa içinde yer alan metin, şekil ve diğer öğelerin orantılı bir şekilde yerleştirilmesini ve kullanılacak boşlukların doğru bir şekilde ayarlanmasını ifade eder. Bu düzenlemeler ders kitabının alanına ve sınıf düzeyine göre değişiklikler gösterebilir. Bir sayfada oluşturulan düzen diğer bütün sayfalara da yansıtılmalıdır. Kitaptaki bir bölümün ilk sayasında bölümün hedefleri yazıyorsa, diğer bütün bölümlerin ilk sayfaları da ilgili bölümün hedeflerini içermelidir.

1.2.4. Kapak Tasarımı

Ders kitabının görselliğinin, okuyucusunda oluşturduğu algının ilk oluşumu kapak sayfası ile oluşmaktadır. Bir anlamda kapak, kitabın karakteriyle ilgi ilk bilgiyi veren kısmıdır. Demirel ve Kıroğlu, (2005), bir kapak sayfasının tasarımı için önemli noktaları aşağıdaki şekilde özetlemişlerdir:

- ∇ Kapak, içerik hakkında gerekli mesajı verecek şekilde düzenlenmelidir.
- ∇ Kitabın adı, yazarın adı ve diğer bilgiler, resimler ve logolar etkili bir şekilde yerleştirilmelidir.
- ∇ Renk kullanımında aşırı sadelik ve çeşitlilik arasında denge yakalanmalıdır.

1.2.5. Dış Yapı Özellikleri

Dış yapı tasarımı, ders kitabının hacimsel durumuna göre dizayn edilme biçimini ifade ettiği söylenebilir. Kaliteli bir dış yapı sunumu, her zaman daha dikkat çekici ve daha çok tercih sebebidir. Ders kitaplarının bir yıllık eğitim öğretim sezonunda kullanılacağı göz önünde bulundurulursa, tahriş olma, yıpranma ve bozulma gibi olumsuzlukların yaşanmaması için dayanıklı ve sağlam bir yapıda hazırlanmalıdır. Bu kapsam da yaşanacak bir sorun öğrencileri olumsuz etkileyebileceği göz ardı edilmemelidir.

1.3. ALAN YAZI TARAMASI

Ders kitapların görsel tasarım ilklerine göre değerlendirme çalışmaları incelendiğinde, her eğitim düzeyindeki kitaplarda araştırma çalışmalarının yapıldığı görülmektedir. Eşgi (2005), İlköğretim beşinci sınıflarda okutulan bilgisayar ders kitabını görsel tasarım ilkelerine göre incelmiştir. Tarama modelinde gerçekleştirilen çalışmada, Ankara üniversitesi, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümü

Öğrencilerinden ders kitaplarını değerlendirmeleri istenmiştir. Çalışmanın sonuçların göre, görsel tasarım ilkelerine tamamına uyan bir ders kitabı hazırlanmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Keser (2004), İlköğretim 4. sınıf bilgisayar ders kitaplarını görsel tasarım ilklerine göre incelemiştir. Bu çalışmada görsel tasarım ilkelerinden metin tasarımı, görsel öğelerin tasarımı, sayfa tasarımı, kapak tasarımı ve üretime yönelik dış yapı özellikleri açısından uygunluğunu araştırılmıştır. Çalışmanın bulgularında görsel tasarım ilkelerini bütünüyle dikkate alan bir ders kitabının hazırlanmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Ünsal ve Güneş (2004) lise 1.sınıf fizik ders kitabını içerik, tasarım ve dil ve anlatım yönlerinden incelemişlerdir. Araştırma bulgularına göre fizik kitabı genel anlamda iyi durumda olmakla, birtakım eksikliklerin olduğu tespit edilmiştir. Bu bulgulara bağlı olarak, temel öğretim materyalleri olarak nitelendirilen ders kitapları hazırlanırken, bilimsel içerik, eğitsel tasarım, görsel sunum, dil ve anlatım yönlerinden gerekli özen gösterilmesi gerektiğini vurgulamışlardır. Ayrıca, kitapların basım hatalarından kaynaklanan hatalar bir dereceye kadar ihmal edilebileceğini ancak bilimsel yanlışlık ve eksiklikleri, eğitsel tasarım hatalarını kesinlikle bir kitapta olmaması gereken hatalar olarak ifade etmişlerdir.

Alpan (2004) görsel okur yazarlık kuramını temel alınarak yaptığı çalışmasında, bu çalışmada da veri toplama aracı olarak kullanılan 48 maddelik görsel tasarım ölçeği geliştirmiştir.

Kabapınar (2003), Türk ve İngiliz Fen bilgisi ve Kimya ders kitaplarındaki görsel öğeleri oluşturmacı anlayışına göre incelemiştir. Bu çalışmada her iki ülkenin kimya ders kitaplarında yer alan görsel öğelerin tamamı, fen bilgisi ders kitaplarının ise kimya ile ilgili bölümlerinde yer alan görsel öğelerin tamamı incelenmiştir. Çalışmanın sonucunda İngiliz fen bilgisi ve kimya ders kitaplarının, Türk fen bilgisi ve kimya ders kitaplarına kıyasla daha fazla görsel öğeye yer verdiği bulgusuna ulaşılmıştır.

Dündar (1995) ortaokul ders kitaplarını eğitsel ve grafiksel açıdan öğretmen ve öğrenci gözüyle değerlendirilmelerini araştırmıştır. Çalışmasında, Öğretmen ve öğrencilere göre; ders kitaplarındaki resimlerle konular arasındaki ilişkilendirmelerde eksiklikler olduğunu belirlemiştir. Resimlerin öğrencilerde çok fazla ilgi uyandırmadığını ve çizimlerin kaliteli olmadığını hatta bazı durumlarda öğrencilerin grafikleri yorumlamada zorlandıklarını tespit emiştir.

Beck (1991) öğretim tasarımında kullanılan görsel bilgilerin birtakım ipucu stratejileri ile desteklenmesinin öğrenci üzerindeki etkisini araştırmıştır. Çalışmasında görsellerle ilgili yedi temel değişkenin ipucu etkisi üzerine yoğunlaşmıştır. Bu yedi değişken; ok işaretine karşı açıklayıcı küçük yazı ipuçları, tek ya da bileşik ipuçları, ip uçlu resimsel ölçümler, temel öğretime karşı ip uçlu öğretim öncesi, öğrenenlere ipucu verme, açık ve açık olmayan bilgiye ipucu verme ve son olarak kasıtlı ve rastlantısal bilgi üzerindeki ipucu etkileri olarak ifade edilmektedir. Bu değişkelere bağlı olarak;

- Görsel öğelerdeki açıklayıcı yazılar, ok işaretlerinden daha etkili olduğu
- Görsel öğelerdeki resimsel ve metinsel ipuçları tek ipucuna oranla öğrencinin başarısını arttırmadığı
- İp uçlu resimsel ölçümlerin, resimsiz ölçümlere göre öğrenci başarısını değerlendirmede daha etkili olduğu,
- Öğretim öncesi dönemlerinde ip uçlu görsel öğelerle eğitim alan grup, son testte temel öğretim grubundan anlamlı derecede başarılı olduğu,
- Ortalama düzeyde öğrenim gören grup, ortalama altı düzeyde öğrenim gören gruba göre tek ve bileşik ipuçlarından daha çok yararlandığı,
- Açık olmayan görsel bilgiye ipucu verildiğinde, açık olan görsel bilgi kadar anlamlı olabildiği,
- Rastlantısal bilgi üzerinde bileşik ipucu stratejisinin olumsuz etkisi olmadan, kasıtlı bilgiyi öğrenmeye yardımcı olduğu sonuçlarına ulaşmıştır. Çalışma sonucunda ipucu veren resimlerin daha fazla kullanılması gerektiği önerisi yapılmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde araştırma modeli, araştırmanın evreni ve örneklemi, araştırmada kullanılan veri toplama araçları ve verilerin çözümlenmesinde yararlanılacak istatistiksel yöntem ve teknikler yer almaktadır.

2.1. ARAŞTIRMA MODELİ

Bu araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu biçimiyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Araştırmaya konu olan birey ya da nesne kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır (Karasar, 2005). Araştırmaya katılan öğretmenlere Alpan (2004) tarafından geliştirilmiş görsel tasarım ilkeleri anketi uygulanmıştır.

2.2. EVREN VE ÖRNEKLEM

Bu araştırmanın evrenini 2017-20018 öğretim yılı bahar döneminde, Kocaeli ili ve ilçelerindeki bütün liselerde Trafik ve İlk Yardım dersini okutan öğretmenler oluşturmaktadır. Bu evrenin tamamından veri toplamak erişim, ulaşım, iletişim ve kontrol gibi konularda yaşanan zorluklardan dolayı mümkün olmadığından bir örneklemin seçilmesi uygun görülmüştür (Karasar, 2005). Bu kapsamda araştırmanın örneklemini Kocaeli ve ilçelerinden seçilen 45 tane Anadolu Lisesi öğretmeni, 42 tane Mesleki ve Teknik Lise öğretmeni, 22 tane İmam Hatip Lisesi öğretmeni, 20 tane diğer okul türlerinden (Fen Lisesi, Sosyal Bilimler Lisesi, Sağlık Bilimler Lisesi, Güzel Sanatlar Lisesi, Temel Lise ve Spor Lisesi) seçilen öğretmen olmak üzere toplamda 129 tane Trafik ve İlk Yardım dersi öğretmeni oluşturmaktadır.

Örneklemde yer alan öğretmenlerin demografik dağılımları aşağıdaki Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1 Örneklem grup dağılımı

		Sayı	**%**
Cinsiyet	Kadın	27	20,9
	Erkek	102	79,1
	Toplam	129	100
Yaş	21 -30	27	20,9
	31-40	43	33,4
	41-50	36	27,9
	51 ve üstü	23	17,8
	Toplam	129	100
Hizmet Süresi	1-5	7	5,4
	6-10	18	14,0
	11-15	46	35,7
	16-20	27	20,9
	21 ve üstü	31	24,0
	Toplam	129	100
Branş	Beden Eğitimi	68	52,7
	Biyoloji	33	25,6
	Diğer	28	21,7
	Toplam	129	100
Okul Türü	Anadolu Lisesi	45	34,9
	Mesleki ve Teknik Lise	42	32,6
	Anadolu İmam Hatip Lisesi	20	15,5
	Diğer	22	17,0
	Toplam	129	100

		Sayı	%
İlçe	Başiskele	12	9,3
	Çayırova	10	7,7
	Darıca	8	6,2
	Derince	9	7,0
	Dilovası	6	4,7
	Gebze	17	13,2
	Gölcük	14	10,9
	İzmit	26	20,2
	Kandıra	5	3,9
	Karamürsel	7	5,4
	Kartepe	9	7,0
	Körfez	6	4,7
	Toplam	129	100

Araştırmaya katılan öğretmenlerin demografik verileri incelendiğinde, Tablo da görüldüğü gibi öğretmenlerin %20,9'u kadın, %79,1'i ise erkek olduğu görülmektedir. Kadın öğretmenlerin oranının düşük olması trafik ve ilk yardım dersini okutan öğretmenlerin öncelikle Beden Eğitimi ve Biyoloji branşlarından seçiliyor olmasına bağlı olduğu söylenebilir. Şayet bu iki branş öğretmeni bulunamıyorsa herhangi bir branş öğretmeni bu dersi vermek için seçilebilmektedir. Beden eğitimi öğretmenlerinin çoğunlukla erkek olduğu göz önünde alındığında, cinsiyetler arasında belirgin bir fark çıkmış olduğu görülmektedir. Katılımcı öğretmenlerin yaşları ile görüşleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığını analiz edebilmek için birçok çalışmadan esinlenerek dört yaş grubu ayırımı yapılmıştır (21-30; 31-40; 41-50; 51 ve üstü). Tablo da görüldüğü gibi katılımcıların %20,9'u 21-30 yaş aralığında, %33,4'u 31-40 yaş aralığında, %27,9'u 41-50 yaş aralığında ve %17,8'i de 51 ve üstü yaş grubunda olduğu görülmektedir. Bu dağılıma göre çalışmaya katılan öğretmenlerin yaş dağılımlarının homojen olduğu söylenebilir.

Trafik ve İlk Yardım dersi öğretmenlerinin mesleki hizmet süreleri incelendiğinde, Tablo da görüldüğü gibi, öğretmenlerin %5,3'ü 1-5 hizmet yılı

aralığında, %14,0'ı 6-10 hizmet yılı aralığında, %35,7'si 11-15 hizmet yılı aralığında, %20,9'u 16-20 hizmet yılı aralığında ve %24,0'ı 21 ve üstü hizmet yılı aralığında olduğu görülmektedir. Hizmet yılı olarak araştırmaya katılan öğretmenlerin genelde tecrübeli öğretmenler oldukları söylenebilir. Veri toplama da trafik ve İlk Yardım dersi öğretmenleri için branş tercihi üç farklı gurup olarak belirlenmiştir. Bu şekilde gruplandırma yapmanın gerekçesi olarak, verileri toplamadan önce bazı okullarda ders öğretmenleri ile yapılan ön görüşmelerde, trafik veya ilk yardım alanlarında veya her iki alanda uzmanlığı olan öğretmenlerin bu dersi öğrettiklerini ifade etmeleri söylenebilir. Şayet bu iki branş öğretmenlerinden bir görevlendirilme yapmak mümkün olmuyorsa herhangi bir branş öğretmeni bu ders için görevlendirildiği ifade edilmiştir. Buna göre öğretmenlerin %52,7'si Beden Eğitimi öğretmeni, %25,6'si Biyoloji öğretmeni ve %21,7'si diğer branşlardan olduğu gözlemlenmiştir. Öğretmenlerin görev yaptıkları okul türlerine göre dağılımlarına bakıldığında, Tablodan da anlaşılacağı üzere, öğretmenlerin %34,9'u Anadolu lisesi öğretmeni, %32,6'sı Mesleki ve Teknik lise öğretmeni ve %17,0'ının da diğer okul türlerinden herhangi birinde görev yaptıkları görülmüştür.

Çalışmanın örneklemi Kocaeli ve ilçeleri olarak belirlendiğinden, Tabloda da görüldüğü gibi bütün ilçelerdeki okullarda görev yapan öğretmenler çalışmaya dahil edilmiştir. İlçelere göre öğretmen sayılarındaki farklılıklar, ilçelerde bulunan okul sayılarıyla doğru orantılı olarak değişmektedir. Örnekleme, en az öğretmen %5,4 ile Körfez ilçesinden, en fazla öğretmen ise %20,2 ile İzmit ilçesinden dahil edildiği görülmektedir.

2.3. VERİLERİN TOPLANMASI

Bu çalışmada Milli Eğitim Bakanlığı tarafından lise on ikinci sınıflarda seçmeli olarak okutulmakta olan Trafik ve İlk Yardım ders kitabının görsel tasarım ilkelerine uygunluğunu belirlemek için bu dersi okutan öğretmenlerin görüşlerine başvurarak verilerin toplanması amaçlanmıştır.

2.3.1. Veri Toplama Aracı

Trafik ve İlk Yardım ders kitabının görsel tasarım ilkelerine uygunluğunun belirlenmeye çalışıldığı bu araştırmada kullanılan veri toplama aracı iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde kişisel bilgiler ile ilgili sorulardan oluşan "Kişisel Bilgi Formu" kullanılmıştır. Kişisel Bilgi Formu öğretmenlerin cinsiyetleri, yaşları, hizmet süreleri, branşları, görev yaptıkları okul türleri ve görev yerlerinin belirlenmesine yönelik altı sorudan oluşmaktadır. İkinci bölümde ise Alpan (2004) tarafından oluşturulan ders kitabının görsel tasarım ilkeleri açısından uygunluğunun belirlenmesine yönelik sorulardan oluşan "Görsel Tasarım Açısından Ders Kitabı Değerlendirme Anketi" başlığı ile kullanılmıştır (Ek 1). Veri toplama aracının güvenirlik katsayısı (Cronbach Alpha) .91 olarak bulunmuştur. Yazardan geliştirdiği anketin kullanımı için gerekli izin alınmıştır. Ölçek, 5-li Likert tipi formatında hazırlanmıştır (5 Kesinlikle katılıyorum, 4 Katılıyorum, 3 Kararsızım, Katılmıyorum ve 1 Kesinlikle katılmıyorum). Yazar, ölçeği 5 alt guruba ayırmıştır;

A. Metin Tasarımı(16),
B. Görsel Öğelerin Tasarımı (12),
C. Sayfa Tasarımı (8),
D. Kapak Tasarımı (6),
E. Üretime Yönelik Dış Yapı Özellikleri (6)

Araştırmaya katılan öğretmenlerin görsel tasarım ilkelerine göre değerlendirmelerine sunulan Trafik ve İlk Yardım ders kitabı, Milli Eğitim Bakanlığınca 2017-2018 eğitim öğretim yılında lise son sınıflarda haftalık 1 saat seçmeli ders olarak okutulmak üzere seçilmiştir. Çalışma kapsamındaki bütün lise türlerinde aynı ders kitabının kullanıldığı yapılan incelemeyle doğrulanmıştır. Trafik ve İlk Yardım ders kitabı, Anadolu yayıncılık tarafından 2017 yılında basılmıştır. Kitabın yazarı, Süheyla Özlem DİNÇER, editörü Aydan YARDIMCI, dil uzmanı Nilay KARABULUT, görsel tasarım uzmanı Tufan YAŞAR, ölçme değerlendirme uzmanı Hülya BAŞARAN, program geliştirme uzmanı Mehmet YILDIZLAR, rehberlik uzmanı Lütfiye ALTINTOP'tur. Ders kitabı aşağıdaki ünitelerden oluşmaktadır:

Ünite I: Trafik Kültürü

Ünite II: İlk Yardım

2.3.2. Anketin Uygulaması

Kocaeli ve ilçelerindeki liselerde görev yapan öğretmenlere, anketin uygulanabilmesi için Kocaeli il Milli Eğitim Müdürlüğüne başvuru yapılarak gerekli izin ve onay alınmıştır (Ek 2). Okulların sayısı, uzaklıkları ve zaman kısıtlığı göz önüne bulundurularak, verileri toplamak için internet ortamında bir forum oluşturulmuş (http://bit.do/ankettr) ve bu forum üzerinden veriler toplanmıştır. Trafik ve İlk Yardım ders öğretmenlerinin dersin uygulanması ile ilgili görüşlerini almak için merkez ilçelerde, her okul türünden en az iki tane (Anadolu Lisesi, Mesleki ve Teknik Lise, Anadolu İmam Hatip Lisesi, Fen Lisesi) olmak üzere 20 tane Liseye gidilmiş ve buradaki ders öğretmenleriyle yüz yüze görüşmeler yapılmıştır.

2.4. VERİLERİN ANALİZİ

İlk olarak, araştırmada elde edilen veriler bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Verilerin istatistiksel analizi için "SPSS 22.0 for Windows" paket programı kullanılmıştır. Toplanan veriler araştırmanın alt amaçları doğrultusunda analiz edilmiştir.

Katılımcı öğretmenlerin Trafik ve İlk Yardım ders kitabının görsel tasarım ilkelerine uygunluğuna ilişkin nasıl bir dağılım gösterdiğini belirlemek için 5'den 1'e kadar derecelendirmeye sahip Likert tipi ölçek, her aralıkta 0,80 puan olacak şekilde beş eşit parçaya bölünmüştür (Tablo 2).

Tablo 2. Puan Aralıkları

Seçenekler	Verilen Puanlar	Puan Aralığı
Kesinlikle Katılmıyorum	1	1,00 – 1,80
Katılmıyorum	2	1,81 – 2,60
Kararsızım	3	2,61 – 3,40
Katılıyorum	4	3,41 – 4,20
Kesinlikle Katılıyorum	5	4,21 – 5,00

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUMLAR

3.1. GÖRSEL TASARIM İLKELERİ ÖLÇEĞİNE AİT BULGU VE YORUMLAR

3.1.1. Metin Tasarımına İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Ölçeğimizin "metin tasarımı" alt grubuna ilişkin bulgular Tablo da verilmiştir. Tablo 3' te metin tasarımı ile ilgili 16 maddenin yüzde frekans, aritmetik ortalama ve standart sapmaları yer almaktadır.

Tablo 3. Metin Tasarımına İlişkin Yüzde, Frekans, Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Madde No	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Karasızım		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum		$\overline{X}$	SS
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
1	0	0,00	3	2,33	12	9,30	73	56,59	41	31,78	4,18	0,63
2	0	0,00	2	1,55	8	6,20	86	68,25	33	25,58	4,24	0,71
3	3	2,33	8	6,20	37	28,68	67	51,94	14	10,85	3,60	1,18
4	4	3,10	7	5,43	30	23,26	72	55,81	16	12,40	3,66	1,09
5	26	20,15	49	38,88	20	15,50	20	15,50	14	10,85	2,59	1,28
6	2	1,55	4	3,10	9	6,98	77	59,69	37	28,68	4,09	0,76
7	2	1,55	6	4,65	14	10,85	69	53,49	38	29,46	4,03	0,81
8	0	0,00	1	0,78	5	3,88	93	72,09	30	23,26	4,17	0,52
9	1	0,78	2	1,55	16	12,40	84	65,11	26	20,16	4,01	1,02
10	1	0,78	3	2,33	18	13,96	80	62,01	27	20,93	3,99	1,18
11	3	2,33	5	3,88	15	11,68	85	65,90	21	16,44	3,88	1,13
12	16	12,40	103	79,84	5	3,88	3	2,33	2	1,55	2,01	0,50
13	4	3,10	4	3,10	12	9,30	70	54,26	39	30,23	4,05	1,36
14	34	26,36	91	70,54	3	2,33	1	0,78	0	0,00	1,78	0,63
15	0	0,00	1	0,78	1	0,78	76	58,91	50	38,76	4,31	0,52
16	5	3,88	6	4,65	81	62,79	26	20,16	11	8,52	3,43	1,41
										Genel	3,68	

1. Yazı (harf) boyutları öğrenci düzeyine uygundur. (Lise düzeyi öğrenciler için 10 punto büyüklüğü) Öğretmenlerin %88,37'si ders kitabındaki yazı boyutlarının öğrenci düzeyine uygun olduğunu, %2,33'ü ise yazı boyutlarının öğrenci düzeyine uygun olmadığını ifade etmişlerdir ($\bar{x}$ = 4,18 ve ss = 0,63). Bu sonuca göre, kitapta kullanılan harf boyutlarının, dersin öğretmenlerin değerlendirmesine göre gayet uygun seçildiği söylenebilir. Yazı karakter boyutları öğrencilerin sınıf düzeylerine uygun olarak seçilmelidir. Bununla birlikte yazı tip seçimi, yazı boyutunun belirlenmesinde belirleyici rol oynanabilir.

2. Yazı (harf) karakterleri okunabilir düzeydedir. (Genelde başlıklarda metin içinde tırnaksız, yalın küçük harf karakterlerinin kullanılması) Katılımcı öğretmenlerin %93,83'ü kitaptaki yazı karakterlerinin okunabilir düzeyde olduğunu, %1,55'i ise okunabilir düzeyde olmadığını belirtmişlerdir ($\bar{x}$ = 4,27 ve ss = 0,63). Bu maddenin ortalamasına göre öğretmenlerin trafik ve ilk yardım kitabının yazı karakterlerinin okunabilir olduğu konusunda hem fikir oldukları görülmektedir.

Bazı yazı karakterlerinin genel ve yaygın bir kanaate göre daha çok kabul gördüğü görülmektedir. Bu ders kitabında görüldüğü gibi, Times New Roman yazı karakter tipi en çok tercih edilen yazım biçimlerinden bir tanesidir.

3. Yazı rengi ya da ton değeri etkili kullanılmıştır. (Okunabilirlik açısından yazının zemin rengiyle çok fazla zıtlık oluşturmaması. Örneğin, seçilen yazı karakterine bağlı olarak zemin üzerindeki yazının %80 siyah kullanılması)

Lise öğretmenlerinin %62,79'u metin tasarımı için kullanılan yazı rengi ya da ton değerinin etkili kullanıldığına katıldıklarını, %8,53'ü ise metin tasarımı için kullanılan yazı rengi ya da ton değerinin etkili kullanıldığına katılmadıklarını belirtmişlerdir ($\bar{x}$ = 3,60 ve ss = 1,18). Bu değer, öğretmenlerin yazılarda kullanılan renk tonlamalarına katılmakla beraber renklerin tam uyumu konusunda bir önceki maddelere göre daha düşük bir oranda onay vermişlerdir (3,60). Standart sapmanın diğer maddelere göre yüksek çıkmasının (1,18) bir sebebi olarak, öğretmenlerin renk uyumunu sübjektif bir tercih olarak görmeleri söylenebilir.

Yapılan çalışmalar, öğrencilerin yazıda renk kullanılmasının, öğrenim düzeylerine göre kitaba ilgi göstermelerini genellikle artırdığını göstermektedir (Hartley, 1996). Hartley, sayfanın zemin rengi ile harflerin renkleri arasında aşırı uyumsuzluğun öğrencilerin böyle bir sayfayı okuma isteğini düşüreceğini ifade etmektedir.

4. Satırlar arası yatay ve dikey boşluk dengeli kullanılmıştır. (Okumayı kolaylaştırması açısından; dikey boşluk olarak satır aralarının normal (1,5 satır) olması ve başlıklar, paragraflar arasındaki boşlukların ise tutarlı biçimde aşamalı (hiyerarşik) kullanılması. Gerektiğinde metin düzenlemede sağa ya da sola dayalı bloklama yöntemi kullanılarak gözü rahatlatıcı yatay boşlukların oluşturulması)

Ankete katılan öğretmenlerin %68,21'i satırlar arası yatay ve dikey boşluğun dengeli kullanılmış olduğunu ancak %8,53'ü nünde satırlar arası yatay ve dikey boşluğun dengeli kullanılmadığını ifade etmişleridir ($\bar{x}$ = 3,66 ve ss = 1,09). Öğretmenlerin satır boşluklarının kullanılması konusundaki görüşleri, yazı ve renk uyumu konusundaki görüşleri ile hemen hemen aynı düzeydedir (3,60 ve 3, 66). Kullanılan boşluk miktarlarının öğretmen tarafından olumlu algılandığı söylenebilir. Ancak bu madde üzerinde daha derinlemesine bir değerlendirme, kitabın kapsamlı incelenmesi sonucunda yapılabilir. Başlıklar, satırlar, cümleler, paragraflar arasındaki boşlukların dengelenmesi okuma ve kitaba yoğunlaşma açısından önemli bir etkendir.

5. Dikkat odaklayıcı sözcük ya da sözcükler etkili tasarlanmıştır. (Koyu, italik, renkli vb. yazı çeşitlerinin bütünlüğü bozmayacak biçimde çarpıcı kullanılmış olması, metin içinde olumsuzluk bildiren sözcükler dışında altını çizme ve büyük harf kullanılmaması.

Trafik ve ilk yardım dersi öğretmenlerinin %26,35'i kitapta kullanılan dikkat odaklayıcı sözcük ya da sözcüklerin etkili tasarlanmış olduğunu, öğretmenlerin %59,03'ü ise dikkat odaklayıcı sözcük ya da sözcüklerin etkili tasarlanmadığını belirtmişlerdir ($\bar{x}$ = 2,59 ve ss = 1,28). Veriler çok açık bir şekilde, öğretmenlere göre ders kitabında odaklayıcı sözcükler, koyu ve italik yazım biçimleri kullanılmadığını göstermektedir.

Trafik ve ilk yardım ders kitabı incelendiğinde, öğrencilerin dikkatini çekmek veya onları bir ifadeye odaklamak için her hangi bir yöntemin kullanılmadığı görülmektedir. Keser (2004), koyu, italik, renkli veya altı çizili ifadelerin kullanılmasının öğrencileri bu ifadelere odaklama konusunda etkili olduğunu gözlememişleridir. Ancak dikkat odaklayıcı yazım biçimlerini büyük harfli ifadelere uygulanmasının olumsuz etki yapabileceğini ifade etmiştir.

6. Satır uzunluğu okunabilir ölçüdedir. (En çok 18-24 cm ya da 8-12 sözcük arasında olması) Araştırmaya katılan öğretmenler %87,37'si kitapta kullanılan satır uzunluklarının okunulabilir ölçüde olduğu, %4,65'i ise kullanılan satır uzunluklarının okunulabilir ölçüde olmadığı görüşünde olduklarını ifade etmişlerdir ($\bar{x}$ = 4,09 ve ss = 0,76). Buna göre ders kitabında satır uzunluklarının ideal ve uygun ölçüde kullanıldığı söylenebilir.

Okul kitapları incelendiğinde, genelde satır uzunluklarının 18-24 cm olarak tercih edildiği görülmektedir. Keser (2004), ders kitaplarındaki satır uzunluklarının çok uzun ya da çok kısa olmasının öğrencilerin akıcı okumalarında zorluklar çıkarabileceğini ifade etmişlerdir.

7. Sözcükler arası boşluklar dengelidir. (Tutarsız boşluklar nedeniyle okumayı kesintiye uğratmaması için otomatik tam bloklama kullanılmaması, diğer bir deyişle yanlardan hizalama yapılmaması) Çalışmaya katılan öğretmenler %82,95'i sözcükler arası boşlukların dengeli olduğu görüşüne katıldıklarını, %6,20'si ise sözcükler arası boşlukların dengeli olduğu görüşüne katılmadıklarını ifade etmişlerdir ($\bar{x}$ = 4,03 ve ss = 0,81). Bu istatistiksel verilere göre

öğretmenlerin ders kitabındaki sözcükler arasındaki boşlukların dengeli ve oldukça iyi düzenlenmiş olduğunu düşündükleri söylenebilir.

Alpan (2004) ve Sarıkavak (1997)'a göre, sözcükler arası boşlukları en iyi dengeleme yöntemlerinden bir tanesinin bir yönden bloklama yönteminin kullanılmasıdır. Yazarlara göre, sözcükler arasında oluşabilecek tutarsız ve dengesiz boşluklar öğrencilerin okumalarındaki sürekliliği olumsuz etkileyebilir.

8. Harfler arasındaki boşluklar dengelidir. (Harflerin iç boşluklarının ve sözcük içindeki boşlukların optik olarak düzenlenmesi (harflerin karakterine göre dizilmesi) ve harflerin içlerinin kapanmaması için çok kalın harf karakteri kullanılmaması)

Trafik ve ilk yardım ders kitabı öğretmenlerinin %95,35'i kitap metinlerinde kullanılan boşlukların dengeli olduğu, %0,78'i ise kitap metinlerinde kullanılan boşlukların dengeli olmadığı görüşündedirler ($\bar{x}$ = 4,17 ve ss = 0,52). Bu değerlere göre, katılımcı öğretmenler, ders kitabındaki boşlukları oldukça dengeli bulduğu görülmektedir.

Alpan (2004) çalışmasında, normal, dar, çok dar ve yapışık harf biçiminde dizgileri, harf boşluklarını ayarlamada kullanılan yöntemler olarak ifade etmiştir. Bu yöntemlerin yanlış kullanılması ya da harfler arasındaki boşlukların düzensiz kullanımı öğrencilerin okumalarında zorluklara sebep olabilir.

9. Metnin sayfadaki bütünlüğüne dikkat edilmiştir. (Görsel bütünlük ve anlam bütünlüğü açısından paragraftaki son satırın diğer sayfanın başına ve ilk satırın sayfa sonuna gelmemesine özen gösterilmesi) Araştırmaya katılan öğretmenlerin %85,27'si metnin sayfadaki bütünlüğüne dikkat edildiğini, %2,33'ü ise metnin sayfadaki büyüklüğüne dikkat edilmediğini ifade etmişlerdir ($\bar{x}$ = 4,01 ve ss = 1,02). Bu bulgular, öğretmenlere göre ders kitabında yer alan metinlerin bütünlük açısından oldukça iyi bir görsellik sunduğunu göstermektir.

Görsel bütünlüğün sağlanması ve bir paragrafın bir satırının, bir önceki veya bir sonraki sayfada kalmaması için metin uzunluğu bu durumlar göz önünde bulundurularak hazırlanmalıdır. Bu özellikler bir kitabın bir bütün olarak okunması için önemli olan durumlardır (Sarıkavak, 1997 &Becer, 1999).

10. Başlıklar etkili düzenlenmiştir. (Başlıkların olabildiğince kısa olması, uzun alt başlıklarda küçük harf kullanılması. Ana, alt ve yan başlıkların farklı karakterlerde ve harf boylarının aşamalı düzenlenmesi (Ör: bölüm başlığının 22 punto, alt ve yan başlıların ise metin başlığından 1-2 punto küçük olması gibi))

Ankete katılan öğretmenlerin %86,00'ı kitaptaki başlıkların etkili bir biçimde düzenlendiği ancak, %3,01'i ise başlıkların etkili bir biçimde düzenlendiği görüşünü paylaşmadıklarını bildirmişlerdir ($\bar{x}$ = 3,99 ve ss = 1,18). Bu ortalama değer ve oranlara göre trafik ve ilk yardım ders kitabının başlıklarının bu dersin öğretmenlerine göre görsel açıdan etkili düzenlendiği sonucuna varılabilir.

Becer (1999)' da yayımladığı iletişim ve grafik tasarımı kitabında, başlıkların metinden farklı bir renkte ve birkaç punto daha büyük yazılmasının doğru olduğunu ancak sadece farklı renk kombinasyonu oluşturmak için yazılan farklı renkteki başlıkların kitabın anlaşılması konusunda karmaşaya sebep olacağını ifade etmiştir. Becer ayrıca, ders kitaplarında çok sayıda renk kullanılmasının öğrencilerin gözlerini yorabileceğini de belirtmiştir.

11. İçindekiler listesi işlevsel biçimde düzenlenmiştir. (Sayfa tasarımı biçimine, metinde kullanılan başlık sistemine ve içeriği tanıtma amacına uygun olarak rahat okunulabilir biçimde düzenlenmesi) Katılımcı lise öğretmenlerinin %82,34'ü içindekiler listesinin işlevsel biçimde düzenlendiği görüşüne katıldıklarını, %6,21'i ise içindekiler listesinin işlevsel biçimde düzenlendiği görüşüne katılmadıklarını ifade etmişlerdir ($\bar{x}$ = 3,88 ve ss = 1,13). Bu değerlere göre ders kitabının içindekiler listesi işlevsellik açısından öğretmenlerin beğenisini kazandığı söylenebilir.

İçindekiler listesi kitabın bütünü hakkında genel bir bakış sunduğu için efektif bir biçimde hazırlanması gerekir (Sarıkaya, 1997). İçindekiler kısmında ana başlıklar, alt başlıklar, alıştırmalar, problemler ve testler gibi farklı bölümlerin biri birinden net bir şekilde ayırt edilebilir biçimde sunulması, kitabın tamamı hakkında ön bilgi sahibi olmayı kolaylaştıracağı söylenebilir.

12. İçindekiler listesi ilgi çekici olarak düzenlenmiştir. (Gerektiğinde tanıtım amacına hizmet edici resim, şema vb. grafik etkiler kullanılarak öğrencinin ilgisine sunulması) Ankete katılan öğretmenlerin %3,88'i içindekiler listesinin ilgi çekici olarak düzenlendiğini, %92,24'ü ise içindekiler listesinin ilgi çekici olarak düzenlendiğine katılmadıklarını ifade etmişlerdir ($\bar{x}$ = 2,01 ve ss = 0,50). Bu verilere göre, trafik ve ilk yardım dersini okutan öğretmenlerin, kitabın içindekiler kısmının ilgi çekicilik anlamında her hangi bir düzenleme içermediği görüşünde hem fikir oldukları söylenebilir. Bir önceki maddeyle birlikte düşünüldüğünde, trafik ve ilk yardım ders kitabının içindekiler kısmı işlevsel olarak hazırlandığı fakat ilgi çekici olarak sunulmadığı görülmektedir.

Alpan (2004)'e göre ders kitaplarında içindekiler listesi kitap hakkında genel bir görüntü sunmaktadır. Alpan, kitapta yer alan konuların tanıtımı amacıyla resim, şekil, şema, grafik gibi görsel ögelerin içindekiler kısmında yer alması öğrencilerin konulara ilgisini biraz daha artırabileceği ifade etmiştir. Bu bölümde yer alacak görsel ekler hem konuyla direkt alakalı olmalı hem de öğrencilerin konuya ilgisini çekecek özellikte tasarlanmalıdır.

13. Kutular amaca uygun biçimde kullanılmıştır. (Süs amaçlı gereksiz çerçeveler biçiminde kullanılmaması, gerekirse metinden ayrı olarak dikkat çekmesi istenen özet, soru, senaryo vb. gibi etkinliklerde sayfa tasarımına uygun olarak kullanılması)

Trafik ve ilk yardım dersi öğretmenlerinin %84,49'u ders kitabındaki kutuların amaca uygun kullanıldığını, %6,20'sinin ise ders kitabındaki kutuların amaca uygun kullanılmadığını belirtmişlerdir ($\bar{x}$ = 4,05 ve ss = 1,36). Elde edilen oran ve ortalama puan değerlerine göre öğretmenler, trafik ve ilk yardım ders

kitabında konuları kavramları, tanımları ve önemli bilgileri destekleyici kutu ve şekillerin iyi derecede kullanıldığını düşünmektedirler.

Dündar (1995) çalışmasında, ders kitaplarında yazılı bilgilere dikkat çekme amaçlı kullanılan kutuların amacın dışına çıkılarak süslü çerçeve ile sunulmaması gerektiğini ve abartıya kaçılmadan değişik çizgi formatlarının kullanılabileceğini belirtmiştir.

14. Her bölüm için ilgili başlıklar listesi hazırlanmıştır. (Bölüm başında ana ve alt başlıkların içerik hedeflerine ve sayfa tasarım biçemine uygun olarak yer alması Araştırmaya katılan öğretmenlerin sadece %2,56'sı kitaptaki her bölüm için ilgili başlıklar listesi hazırlandığını ve neredeyse tamamına yakını (%96,90) ise her bölüm için ilgili başlıkla listesi hazırlanmadığını ifade etmişlerdir ($\bar{x}$ = 1,78 ve ss = 0,63). Bu veriler, öğretmenlerin kitabın bölümleri için ayrıca konu başlıkları listesi hazırlanmadığı görüşünde olduklarını göstermektedir. Kitap grafik ve tasarımı üzerinde yapılan çalışmalar incelendiğinde, ders kitaplarında bölüm başlarında ana ve alt başlıkların yer alması gerektirdiğini ve bu şekilde bir düzenlemenin bölümün hemen başında öğrenciye bir ön fikir edinme fırsatı doğacağı görüşünün kabul gördüğü görülmektedir (Eşgi (2004); Gürkan (2003); İçmeli, (1996); Keser (2004)). Bu çalışmalarda, görsel tasarım açısından bakıldığında, bölümlerin kendi içindeki konu ve ana başlıklarının dağılımının bir listesinin yer almasına vurgu yapıldığı görülmektedir. Bu durumda öğrencilerin, her bölümün başında, o bölümde hangi bilgilerin yer alacağı konusunda bilgi sahibi olabilecekleri söylenebilir.

15. Sözlük düzenlenmiştir. (Bilinmeyen sözcükler ve terimler için kitap sonunda bir sözlüğe yer verilmesi)

Katılımcı öğretmenlerin %97,67'si kitapta sözlük düzenlendiği görüşüne katıldıklarını, %0,78'i ise sözlük düzenlendiği görüşüne katılmadıklarını ifade etmişlerdir ($\bar{x}$ = 4,31 ve ss = 0,52). Yüzde oranlarından ve ortalama değerden de anlaşılacağı üzere, trafik ve ilk yardım dersi öğretmenlerinin hemen hemen tamamı, dersin kitabında sözlük düzenlendiği görüşünü belirtmişlerdir. Bu oran ve ortalama puan, araştırma anketinin "metin" bölümüyle ilgili en yüksek değeri olduğu görülmektedir.

Milli eğitim bakanlığı tarafından orta öğretim okulları için kabul edilen bütün ders kitaplarında sözlük bölümünün olduğu görülmektedir. Dündar (1995) çalışmasında, ders kitaplarında yer alan sözlüklerin, öğrencilerin ders kavramları ile ilgili yaşayabilecekleri olası yanlış anlamaları da ortadan kaldırmaya yardımcı olacağını ifade etmiştir. Ayrıca, ders kitaplarında yer alan sözlükler, kelime ya da kavramaların kitaptaki kullanılan şekliyle ne anlamlara geldiklerini açıkladıklarından öğrencilere çok yardımcı oldukları söylenebilir.

16. Kaynakça düzenlenmiştir. (Metin içinde kullanılan kaynaklara kaynakçada yazım kurallarına ve öğrenci düzeyine dikkat edilerek yer verilmesi)

Çalışmaya katılan öğretmenlerin %28,68'i kaynakçanın düzenlendiği görüşüne katıldıklarını, ancak %8,69'u ise kaynakçanın düzenlendiği görüşüne katılmadıklarını ifade etmişlerdir ($\bar{x}$ = 3,43 ve SS = 1,41). Kitapta kaynakça düzenlenmesi konusunda, öğretmenler oldukça düşük bir oranla (Yaklaşık %29) kaynakça düzenlendiğini ifade ettikleri görülmektedir. Burada dikkat çeken önemli bir nokta, kaynakça düzenlenmesi konusunda öğretmenlerin oldukça yüksek bir oranla, yaklaşık %63, kararsız olduklarını ifade etmiş olmalarıdır. Bu durum, trafik ve ilk yardım ders kitabında bir kaynakçanın yer aldığını ancak araştırmaya katılan öğretmenlerde yeterli bir düzeyde hazırlandığı hissi vermediği şeklinde yorumlanabilir.

Ders kitaplarında kaynakça bölümünün yer alması, söz konusu dersle ilgili detaylı araştırma yapmak farklı bilgilere ulaşmak ve bilgilerini artırmak isteyen öğrenciler için vazgeçilmez bir avantaj olduğu söylenebilir. (Pektaş, 2001; Erkmen, 1996). Kaynakçanın, öğrencilerin ilgili referanslara kolay erişimini sağlayacak gerekli bilgileri içermesi ve düzenli hazırlanması gerekmektedir. "Metin" tasarımı ile ilgili 16 maddenin genel ortalaması $\bar{x}$ = 3,68 olarak bulunmuştur (Tablo 3). Sonuç olarak Trafik ve İlk Yardım ders kitabı, bu dersi okutan öğretmenlerin görüşlerine göre "metin" tasarımı açısından düzenli hazırlandığı söylenebilir. Ölçeğin bu bölümü ile ilgili dikkat çeken en önemli noktalardan bir tanesi, "metin" tasarımı ilgili maddelerin bazılarının oldukça yüksek bir ortalamayla öğretmenlerin

olumlu görüşünü alırken, bazı maddelerin ise oldukça düşük bir ortalamayla öğretmenlerin olumsuz görüş belirtmelerine sebep olmuşlardır.

3.1.2. Görsel Öğelerin Tasarımına İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Ölçeğimizin "görsel öğelerin tasarımı" alt grubuna ilişkin bulgular Tablo 4'te verilmiştir. Tablo 4' te görsel ögelerin tasarımı ile ilgili 12 maddenin yüzde frekans, aritmetik ortalama ve standart sapmaları yer almaktadır.

Tablo 4. Görsel Öğelerin Tasarımına İlişkin Yüzde, Frekans, Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Madde No	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Karasızım		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum		$\overline{X}$	SS
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
17	0	0,00	3	2,33	6	4,65	75	58,27	45	34,89	4,26	0,86
18	0	0,00	1	0,78	5	3,88	89	64,44	34	26,36	4,24	0,59
19	0	0,00	8	6,20	16	12,40	79	61,24	26	20,36	4,21	1,19
20	2	1,55	12	9,30	30	23,85	73	57,09	12	9,30	3,65	1,21
21	9	6,98	21	16,44	34	26,54	57	44,63	8	6,20	3,11	1,33
22	15	11,68	99	77,01	11	8,73	3	2,33	2	1,55	2,08	0,80
23	0	0,00	0	0,00	2	1,55	58	45,31	69	53,65	4,52	0,55
24	0	0,00	3	2,33	10	7,81	88	68,57	18	14,37	3,71	0,84
25	2	1,55	9	6,98	53	41,15	47	36,97	16	12,40	3,47	0,91
26	2	1,55	6	4,65	14	11,17	80	62,01	27	21,04	3,96	1,07
27	1	0,78	4	3,10	12	9,30	82	64,05	30	23,42	4,05	0,96
28	1	0,78	5	3,88	21	16,37	79	61,74	23	18,01	3,91	1,02
										Genel	3,77	

17. Görsel öğeler mesaj aktarımına katkıda bulunmuştur. (Resimleme, fotoğraf, şema vb. görsel öğelerin metin içeriğine uygun, yaratıcı, yönlendirici, düşündürücü, mesaj özetleyici ve bilgilendirici biçimde tasarlanmaları)

Öğretmenlerin %93,17'si kitapta kullanılan her türlü görsel elemanların mesaj aktarmak için katkı sağladığını, %2,33'ü ise katkı sağlamadığını düşünmektedirler (

$\bar{x}$ = 4,26 ve ss = 0,86). Öğretmenlere göre, kitaptaki görsel öğeler mesaj verme amacıyla oldukça başarılı bir şekilde kullanılmıştır.

Resim, şekil ve grafik gibi görsel elemanlar, metnin ifade etmeye çalıştığı fikri ya da mesajı çok daha etkili verebilmektedirler. Bu yöntemin kullanıldığı durumlarda, görsel elemanların, mesajın hafızaya kaydedilmesinde, unutulmamasında ve hatırlanmasında yardımcı oldukları söylenebilir. Trafik ve İlk Yardım ders kitabında, resimler, fotoğraflar, şekiller ve diğer tüm görsel öğeler öğrenciye hedeflenen mesajı aktarma konusunda uyarıcı, düşündürücü, yönlendirici kısacası katkı sağlayıcı şekilde kullanıldıkları söylenebilir.

18. Görsel öğeler mesaj aktarımında öğrenci için uyarıcı olmuştur. (Resimleme, fotoğraf, şema vb. görsel öğelerin öğrencinin imgelem gücünü harekete geçirici, onlarda heyecan duygusu uyandırıcı ve estetik beğenilerini güçlendirici biçimde tasarlanmış olması)

Çalışmaya katılan öğretmenlerin %96'si ders kitabında kullanılan görsel öğelerin öğrenciler için uyarıcı olduğunu, %0, 78'i ise uyarıcı olmadıklarını düşünmektedirler ($\bar{x}$ = 4,24 ve ss = 0,59). Bu verilere göre, öğretmenlerin ders kitabında kullanılan her türlü görsel elemanın oldukça uyarıcı bir anlam taşıdığını ifade ettikleri söylenebilir.

Öğrencinin kitap okurken okuduğu konuya odaklanmasında sorunlar yaşanabilmektedir. Bağcı (2007), öğrencilerin ders kitaplarından maksimum düzeyde faydalanabilmeleri için metinleri destekleyici uyarıcı görsel elemanların kullanılmasının çok önemli olduğunu ifade etmiştir. Trafik ve İlk Yardım dest kitabının, metinleri destekleyici uyarıcılar kullanma konusunda oldukça başarılı hazırlandığı görülmektedir.

19. Resimlerde desen sağlamdır. (Resimlerde kullanılan figürlerin hareketlerine dikkat edilerek sağlam çizilmiş olması, örneğin, oturan bir figürün izleyende o duyguyu uyandırması).

Katılımcıların %81,51'i Trafik ve İlk Yardım dest kitabında kullanılan resimlerdeki desenlerin sağlam olduğunu, %6,20'si ise sağlam olmadığını düşünmektedir ($\bar{x}$ = 4,24 ve ss = 1,19). Bu istatistik verilere göre, öğretmenlerin ders kitabında yer alan resimlerin desenlerinin sağlamlığı konusunda oldukça iyimser düşündükleri görülmektedir. Ankete katılan öğretmenlerin %12,40'ı ise "kararsız" olduklarını ifade etmişlerdir. Kararsızların bu düzeyde çıkması, resimlerdeki desenlerin sağlamlığı ifadesinin tam olarak anlaşılmadığı ya da bu değerlendirmeyi ders kitabına nasıl uygulayacaklarını bilemeyen öğretmenlerin olduğu şeklinde yorumlanabilir.

20. Tasarımda yalınlık ve basitlik ilkesine uyulmuştur. (Resimleme, fotoğraf vb. görsel öğeleri oluşturan biçimlerin ne tam gerçekçi ne de tam soyut olması. Yalın, anlaşılır v mesajın gerektirdiği kadar detay kullanılması)

Ankete katılan öğretmenlerin %66,39'u ders kitabının tasarımında yalınlık ve basitlik ilkesine uyulduğunu, %10,85 ise uyulmadığını ifade etmişlerdir ($\bar{x}$ = 3,65 ve ss = 1,21). Bu sonuca göre öğretmenlerin Trafik ve İlk Yardım ders kitabının tasarımda yalın ve basit planlandığını düşündükleri söylenebilir. Bu madde de dikkat çeken diğer önemli bir veri ise "kararsızların" % 23,85 oranında olmasıdır. Bu küçümsenemeyecek bir orandır. Bunun bir sebebi olarak, ders kitabının tasarımında yalınlığın ve basitliğin değerlendirilmesinin teknik bir konu olduğu dolayısıyla öğretmenlerin böyle bir teknik değerlendirmede kararsız kaldıkları söylenebilir.

21. Görsel öğelerde vurgulama etkili kullanılmıştır. (Bir görsel öğeye bakarken göz hareketlerinin daha çok sol köşede sabitlendiği bulgusundan hareketle içerik elveriyorsa vurgulanması gereken öğelerin sol üst köşeye yerleştirilmesine dikkat edilmesi.)

Araştırmaya katılan öğretmenlerin %50,83'ü ders kitabında kullanılan görsel öğelerde vurgulamanın etkili yapıldığını, %23,42'sinn ise etkili yapılmadığını ifade etmişlerdir ($\bar{x}$ = 3,11 ve ss = 1,33). Bu sonuca göre öğretmenlerin yaklaşık %50'si Trafik ve İlk Yardım ders kitabında kullanılan görsel öğelerde etkili bir

vurgulamanın yapılmadığını ifade etmişlerdir. Oldukça teknik bir konu olan görsel öğelerde vurgu yapma konusu, ders kitabında kısmen ihmal edildiği söylenilebilir. Bununla birlikte, "kararsız" olduklarını ifade eden öğretmenlerin oranının bir hayli yüksek çıktığı görülmektedir (yaklaşık %27). Bu durumda önemli bir miktarda öğretmenin (30) bu teknik başlık altındaki değerlendirmeyi yapmada zorlandıkları söylenebilir.

Görsel öğelerin tasarımda etkili kullanılmaları ile ilgili olarak Bağcı (2007), doku, renk, kompozisyon gibi öğelerin yerinde ve etkili kullanılmasının vurgulama için yeterli olabileceğini ifade etmiştir. Ayrıca bir görsel öğede vurgulamak istenen ifade sol alt köşeye yerleştirildiğinde ve bu ifade farklı bir renk ve doku ile öne çıkarıldığında etkili bir görsel öğe tasarımının yapılmış sayılacağını vurgulamıştır.

22. Görsel öğelerde öğrenci düzeyine uyulmuştur. (Resimleme, fotoğraf, şema vb. görsel öğelerin öğrencilerin yaşantılarına, onların somut deneyimlerine uygun olması)

Çalışmaya katılan öğretmenlerin sadece %3,88'i Trafik ve İlk Yardım ders kitabında kullanılan görsel öğelerin öğrencilerin düzeyine uygun olduğunu bununla birlikte %86,69 gibi oldukça yüksek bir oranda öğretmen ise görsel öğelerin öğrencilerin düzeyine uyularak hazırlanmadığını ifade etmişlerdir ($\bar{x}$ = 2,08 ve ss = 0,80). Araştırmanın en dikkat çekici bulgularından bir tanesi olan bu maddeye göre, ders kitabında öğrenci düzeylerine uymayan bir görsel tasarıma yer verildiği söylenebilir. Trafik ve İlk yardım kitabı incelendiğinde kullanılan görsel öğelerin standart düzeyde olduğu ve genel olarak bu tür resimlemelerin her alanda ve her düzeyde aynı resimler ve şekillerle ifade edilmeye çalışıldığı görülmektedir. Burada gözden kaçırılmaması gereken önemli bir nokta, öğretmenlere göre görsel öğelerin öğrenci düzeyine göre hazırlanmadığı sonucu, zor düzeyde tasarlandıkları anlamına gelmeyeceğidir. Sadece öğrenci düzeylerine uygun bir özel tasarım ve görsel öğe kullanımı işleminin yapılmadığı söylenebilir.

23. Görsel öğeler renklidir. (Resimleme, fotoğraf, şema vb. görsel öğelerin renkli olması ancak çok fazla renk kullanılmaması)

Araştırmaya katılan öğretmenlerin hemen hemen tamamı (%98,56) Trafik ve ilk yardım ders kitabında kullanılan görsel öğelerin renkli olduğunu ifade etmişlerdir ($\bar{x}$ = 4,52 ve ss = 0,55). Bu oran bu bölümün (görsel öğelerin tasarımı bölümü) en yüksek oranda olumlu görüş alan maddesidir. Bunun sebebi kitapta yer alan bütün resimlerin renkli olması olduğu söylenebilir.

Bağcı (2007) çalışmasında renkli tasarımlar kullanılırken çok farklı renklerin kullanılmasının da olumsuz etki yapabileceğini ifade etmektedir. Genelde, farklı üç veya dört renk kullanılması gerektiğini ve daha fazla renk kullanımının öğrencinin kitabı okurken sıkıtı yaşayabileceğini belirtmiştir.

24. Tasarımda bütünlük ilkesine uyulmuştur. (Resimleme, fotoğraf, şema vb. Diğer öğelerin içindeki tüm elemanları bir konu ile ilgili olarak bütünlük içinde düzenlenmiş olması)

Ankete cevap veren öğretmenlerin %82,94, ders kitabında tasarımda bütünlük ilkesine uyulduğunu, %2,33'ü ise bu ilkeye uyulmadığı görüşünü paylaşmışlardır ($\bar{x}$ = 3,71 ve ss = 0,84). Bu verilere göre öğretmenler, Trafik ve ilk Yardım ders kitabında tasarımında bütünlük ilkesine uyulduğu inancında oldukları söylenebilir.

Görsel açıdan tasarımda bütünlük, bileşenleri üst üste getirerek işaret araçları, çerçeve, şekil ve renkler kullanılarak elde edilir (Eşgi, 2004). Bununla birlikte kullanılacak olan bütün görsel malzemelerin birbiri ile bir bütünlük oluşturacak şekilde dizayn edilmesine dikkat edilmelidir.

25. Çizgi amaca uygun kullanılmıştır. (Resimleme, fotoğraf, şema vb. görsel öğeleri tasarlamada kullanılan çizginin genellikle yön duygusu için kullanılması. Özel olarak ise örneğin eğik, kıvrımlı çizgilerin hareket duygusu için; yatay çizgilerin dinginlik için; dikey çizgilerin de kesinlik ve yönerge ifade için kullanılması)

Katılımcıların %49,37'si tasarımda kullanılan çizgilerin amaçlarına uygun olarak kullanıldığını, %8,53'nün ise uygun olarak kullanılmadığını ifade etmişlerdir ($\bar{x}$ = 3,47 ve ss = 0,91). Ayrıca katılımcıların %41,15'i ise bu madde konusunda "kararsız" olduklarını belirtmişlerdir. Görüldüğü gibi kitapta çizgi kullanımı konusunda öğretmenler oldukça farklı görüşlere sahiptir.

Tasarımda çizgi kullanımı oldukça teknik bir konudur ve değerlendirilmesi de bu alanda bilgi sahibi olmayı gerektirir. Keser (2004)'e göre, çizgi göz hareketlerinin yönünü belirler. Çizgi aracılığıyla göz, belirli bir alan dahilinde hareket eder. Göz hareketlerine bağlı olarak da odaklanma gerçekleşir. Keser' e göre kalın çizgiler yükseklik, genişlik ve derinlik hissi uyandırarak ince çizgilerden daha etkili kullanıma sahip olurlar. Trafik ve İlk Yardım ders kitabının tasarımında çizgilerin kullanılması konusunda normal düzeyde bir görüntüye sahip olduğunu söylenebilir.

26. Tasarımda denge ilkesine uyulmuştur. (Resimleme, fotoğraf, şema vb. Görsel öğeleri tasarlamada kullanılan elemanların dengeli bir biçimde yerleştirilmiş olması, simetrik dengeyi kullanmaktan kaçınılması, hareket ve dikkat çekme özelliği açısından asimetrik dengenin kullanılması. Boşluk doluluk oranına dikkat edilmesi)

Öğretmenlerin %83,05'i kitabın tasarımında denge ilkesine uyulduğunu, %6,50'si ise denge unsuruna uyulmadığını ifade etmişlerdir ($\bar{x}$ = 3,96 ve ss = 1,07). Bu verilere göre, öğretmenlerin kitabın tasarımının dengeli yapıldığını düşündükleri söylenebilir. Trafik ve İlk Yardım ders kitabında resim, şekil ve fotoğraf gibi bütün görsel öğeler oldukça dengeli bir biçimde yerleştikleri sonucuna varılabilir.

27. Renk amaca uygun kullanılmıştır. (Resimleme, fotoğraf, şema vb. görsel öğelerde yer alan obje ve figürlerin renklerinin, önemli bilgi ve ayrıntılara ışık tutacak, benzerlik ve farklılıklara işaret edecek, estetik duygu uyandıracak biçimde kullanılması)

Çalışmaya katılan öğretmenlerin %87, 47'si ders kitabında kullanılan bütün görsel öğelerde kullanılan renklerin amaçlarına uygun olarak kullanıldığını, %3,38'i ise bu ilkeye uyulmadığını ifade etmişlerdir ($\bar{x}$ = 4,05 ve ss = 0,96). Bu durumda öğretmenlerin ders kitabında kullanılan renklerin amacına uygun olarak kullanıldıkları görüşüne katıldıkları söylenebilir.

Bağcı (2007) çalışmasında, görsel materyallerde renk, görselin aslına uygunluğu artırmak için kullanıldığını ifade eder. Ayrıca, bir görselde farklı öğelerin ön plana çıkarılması gerekiyorsa her bir öğe için açık ve parlak renklerin kullanılması gerektiğine vurgu yapılmıştır.

28. Görsel öğelerin boyutları amaca uygundur. (Resimleme, fotoğraf, şema vb. görsel öğelerin içeriği ayrıntı gerektiriyorsa boyutların büyük ve geniş tutulması)

Öğretmenlerin %79,75'i ders kitabındaki görsel öğelerdeki boyutların amacına uygun olduğunu, %4,66'sı ise uygun olmadığını ifade etmişlerdir ($\bar{x}$ = 3,91 ve ss = 1,02). Bu verilere göre, öğretmenlerin görsel öğelerin boyutlarının amacına uygun yapıldığını düşündükleri söylenebilir. Ayrıca katılımcıların %16,37'si ise bu madde konusunda "kararsız" olduklarını ifade etmişlerdir. Bu durumda, bazı öğretmenlerin görsellerin boyutlarının amaca bağlı olarak ölçülendirilmesi fikrini Trafik ve İlk Yardım ders kitabına uyarlayamadıkları söylenebilir.

3.1.3. Sayfa Tasarımına İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Ölçeğimizin "görsel öğelerin tasarımı" alt grubuna ilişkin bulgular Tablo 5'te verilmiştir. Tablo 5' te görsel ögelerin tasarımı ile ilgili 8 maddenin yüzde frekans, aritmetik ortalama ve standart sapmaları yer almaktadır.

Tablo 5 Sayfa Tasarımına İlişkin Yüzde, Frekans, Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Madde No	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Karasızım		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum		$\bar{X}$	SS
	f	%	f	%	f	%	f	%	F	%		
29	0	0,00	1	0,78	12	9,30	96	74,54	20	15,50	4,04	0,70
30	0	0,00	0	0,00	3	2,33	103	79,84	23	18,01	4,16	0,42
31	0	0,00	3	2,33	8	6,20	92	71,93	26	20,36	4,09	0,83
32	0	0,00	1	0,78	4	3,10	110	85,83	14	10,85	4,09	0,48
33	0	0,00	0	0,00	1	0,78	117	91,36	11	8,73	4,08	0,30
34	1	0,78	8	6,20	25	19,61	79	61,24	16	12,40	3,78	0,97
35	3	2,33	12	9,30	39	30,24	58	45,31	17	13,30	3,57	1,24
36	0	0,00	0	0,00	2	1,55	81	63,50	46	35,76	4,34	0,53
Genel											4,02	

29. Belirli bir bütünlük ve görsel devamlılık sağlanmıştır. (Tasarımda tüm sayfalarda ve kitabın bütününde sayfa düzeni, yazı karakteri, satır boşluğu, kenar boşluk ayarları vb. tipografik öğelerde ve görsel öğelerde birbiriyle uyumlu (estetik kaygıyla ve özgün bir biçem anlayışıyla) bir bütünlük ve devamlılık oluşturma)

Araştırmaya katılan öğretmenlerin %90,04'ü ders kitabında belirli bir bütünlük ve devamlılığın sağlandığını, %0,78'i ise sağlanmadığını ifade etmişlerdir ($\bar{x}$ = 4,04 ve ss = 0,70). Bu verilere göre, öğretmenlerin bütünlük ve görsel devamlılık olarak ders kitabının oldukça iyi tasarlandığını düşündükleri söylenebilir.

Bağcı (2007) çalışmasında, öğrencilerde zihinsel karışıklığa sebep olacak sayfa tasarımından kaçınılması gerektiğini ve bunun için de tutarlı bir biçimlendirmenin kullanılması gerektiğini ifade etmiştir. Trafik ve İlk Yardım ders kitabının tasarımında; saya düzeni, yazı karakterleri, satır boşluğu, kenar boşluk ayarları gibi metin düzenleme de ve görsel öğelerde birbiriyle uyumlu bir bütünlük ve devamlılık oluşturulduğu sonucuna varılabilir.

30. Görsel öğeler okuma akışını engellememiştir. (Resimleme, fotoğraf, şema vb. görsel öğelerin okuma akışını engellemeyecek biçimde yerleştirilmesi)

Araştırmaya katılan öğretmenlerin hemen hemen tamamı (%97,05) ders kitabında belirli bir bütünlük ve devamlılığın sağlandığını ifade etmişlerdir ($\bar{x}$ = 4,16 ve ss = 0,42). Bu verilere göre, öğretmenlerin ders kitabında görsel öğeler okuma akışını engellemeyecek şekilde tasarlandığını düşündükleri söylenebilir.

Bir ders kitabında yer alan sayfaların tasarımında metin ya da görsel öğeler, etkili ve anlaşılır biçimde kullanılmalıdır (Keser, 2004). Örneğin, bir görsel öğe metni ikiye bölecek biçimde sayfanın tam ortasına konulması gerektiğinde, bir cümleyi parçalamak yerine, iki paragraf arasına yerleştirilmelidir.

31. Görsel öğelere yeterince yer verilmiştir. (Öğrencinin imgesel düşünmesi açısından resimleme, fotoğraf, şema vb. görsel öğelere sayfa tasarımında öğrenci düzeyine göre yeterince yer verilmesi)

Katılımcıların %92,29'u ders kitabında görsel öğelere yeterince yer verildiğini, %2,33'ü ise yeterince yer verilmediğini ifade etmişleridir ($\bar{x}$ = 4,09 ve ss = 0,83). Bu verilere göre, öğretmenlerin ders kitabında görsel öğelerin yeterince kullanıldığını düşündükleri söylenebilir.

Bağcı (2004)'e göre bilgiler resimle desteklendiğinde, gerçek yaşantıya daha kolay ilişkilendirilmektedir. Ayrıca, görsel öğeler her düzeyde öğrencinin ders kitabındaki konuları kavramasına yardımcı olmaktadırlar. Trafik ve İlk Yardım ders kitabının tasarımında görsel öğelere yer verilmesi konusunda oldukça iyi bir görüntüye sahip olduğunu söylenebilir.

32. Görsel öğelerin yerleştirilmesinde hareket sağlanmıştır. (Resimleme, fotoğraf, şema vb. görsel öğelerin yerleştirilmesinde monotonluktan uzak durulması (Devamlı çerçeve içine alınmaması, hep aynı yerlere yerleştirilmemesi, hep aynı büyüklükte olmaması vb.))

Katılımcıların hemen hemen tamamı (%96,68) ders kitabında görsel öğelerin yerleştirilmesinde hareketliliğin uygulandığını ifade etmişleridir ($\bar{x}$ = 4,09 ve ss = 0,48). Bu verilere göre, öğretmenlerin ders kitabında görsel öğelerin yerleştirilmesinde hareketliliğin sağlandığını düşündükleri söylenebilir.

Ders kitaplarındaki görsel öğeler, öğrenciye hedeflenen mesajın aktarılmasını kolaylaştırmak için kullanılmaktadır (Petterson, 1993). Bunun için, kullanılan görsel öğelerin öğrenci üzerinde hedeflen etkiyi oluşturabilmesi için sayfaya uygun bir biçimde yerleştirilmelidirler. Petterson ayrıca, görsel öğelerin sayfaya yerleştirilmesinde tekdüzelikten ne kadar kaçınılırsa bununla doğru orantılı olarak öğrencinin ilgi ve motivasyonunun artabileceğini ifade etmiştir. Trafik ve İlk Yardım ders kitabının tasarımında görsel öğelerin yerleştirilmesinde hareketliliğin oldukça etkili yapıldığı söylenebilir.

33. Görsel öğeler ilgili metnin yakınında yer almıştır. (Resimleme, fotoğraf, şema vb. görsel öğelerin ilgili metnin hemen yanında üstünde veya altında yer alması)

Öğretmenlerin hemen hemen tamamı (%99,22) ders kitabında görsel öğelerin metinlerin yanında yer aldığını ifade etmişleridir ($\bar{x}$ = 4,08 ve ss = 0,30). Bu değer sayfa tasarımı konusundaki maddelerde en yüksek değer olarak bulunmuştur. Bu verilere göre, öğretmenlerin ders kitabında görsel öğelerin ilgili metinlerin yakınında yerleştirildiğini düşündükleri söylenebilir.

Keser (2004) çalışmasında, ders kitabında kullanılan görsel öğelerin istenilen etkiyi yapabilmesi için, kitap içinde olabildiğince ilgili metnin yakınına yerleştirilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Trafik ve İlk Yardım ders kitabının tasarımında görsel öğelerin ilgili metinlerin yakınlarında yerleştirildiği söylenebilir.

34. Boşluklar etkili kullanılmıştır. (Sayfa düzenlemede öğrencinin zihnini karıştıracak, sıkışık ve kalabalık etkiden uzak durulması)

Çalışmaya katılan öğretmenlerin %73,64'ü ders kitabında boşlukların etkili kullanıldığını, %6,98'i ise etkili kullanılmadığını ifade etmişleridir ($\bar{x}$ = 3,78 ve ss = 0,97). Bu verilere göre, öğretmenlerin ders kitabındaki boşlukların iyi değerlendirildiğini düşündükleri söylenebilir. Burada önemli bir nokta "kararsızların" %19,61 oranında çıkmasıdır. Bunun bir nedeni olarak bu maddenin değerlendirilmesinin biraz dikkatlice inceleme gerektiriyor olması ve toplamda da

ankette 48 madde olduğu düşünülürse, bu aralıktaki öğretmenlerin zaman alıcı bu maddeyi es geçmiş oldukları söylenebilir.

35. Karşılıklı iki sayfa birlikte düzenlenmiştir. (Karşılıklı iki sayfanın tek bir kompozisyon olarak düşünülmesi)

Araştırmaya katılan öğretmenlerin %59,11'i ders kitabında karşılıklı iki sayfaların birlikte düzenlendiğini, %11,63'ü ise birlikte düzenlenmediğini ifade etmişleridir ($\bar{x}$ = 3,57 ve ss = 1,24). Bu verilere göre, öğretmenlerin ders kitabındaki karşılıklı iki sayfanın birlikte düzenlenmesi konusunda orta düzeyde bir katılım gösterdikleri söylenebilir. Ayrıca öğretmenlerin %30,24'ü "kararsız" olduklarını ifade etmişlerdir. Kararsızların bu düzeyde yüksek çıkmasının bir sebebi olarak karşılıklı iki sayfanın bir kompozisyon olarak algılanması cümlesinin bazı öğretmenler tarafından tam olarak anlaşılamaması olabilir.

36. Sayfa numarası ayrı bir tasarım öğesi olarak düzenlenmiştir. (Sayfa numarasının metinden bağımsız olarak tasarlanması)

Öğretmenlerin hemen hemen tamamı (%98,45) ders kitabında sayfa numarasının ayrı bir tasarım öğesi olarak düzenlendiğini ifade etmişlerdir ($\bar{x}$ = 4,08 ve ss = 0,30). Bu verilere göre, öğretmenlerin ders kitabında sayfa numarasının ayrı bir tasarım öğesi olarak düzenlendiğini düşündükleri söylenebilir.

3.1.4. Kapak Tasarımına İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Ölçeğimizin "kapak öğelerin tasarımı" alt grubuna ilişkin bulgular Tablo 6'da verilmiştir. Tablo 6' da görsel ögelerin tasarımı ile ilgili 6 maddenin yüzde frekans, aritmetik ortalama ve standart sapmaları yer almaktadır.

Tablo 6 Kapak Tasarımına İlişkin Yüzde, Frekans, Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Madde No	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Karasızım		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum		$\bar{X}$	SS
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
37	1	0,78	8	6,20	25	19,61	79	61,24	16	12,40	3,78	0,97
38	0	0,00	0	0,00	0	0,00	72	55,37	57	44,63	4,44	0,66
39	5	3,88	87	67,44	23	18,01	14	11,17	0	0,00	2,36	1,04
40	0	0,00	1	0,78	1	0,78	106	82,17	21	16,37	4,14	0,83
41	11	8,73	40	31,00	32	24,80	43	33,53	3	2,33	4,08	1,79
42	0	0,78	3	2,33	7	5,43	103	79,84	16	12,40	4,02	1,02
Genel											3,80	

37. Kapak tasarımı içerik ve sayfa düzeni ile ilişkilidir. (Kapak tasarımının içerik ve sayfa tasarımı ile biçem anlayışı bakımından tutarlı olması)

Çalışmaya katılan öğretmenlerin %6,98'i kapak tasarımının içerik ve sayfa düzeni ile ilişkili olduğu görüşüne katıldıklarını, %10,23'ü ise içerik ve sayfa düzeni ile ilişkili olduğu görüşüne katılmadıklarını belirtmişlerdir ($\bar{x}$ = 3,78 ve ss = 0,97). Kapak tasarımının içerik ve sayfa tasarımı ile biçem anlayışı bakımından ilişki olduğu sonucuna varılabilir. Ayrıca öğretmenlerin %19,61'i "kararsız" olduklarını ifade etmişlerdir. Kararsızların bu düzeyde yüksek çıkmasının bir sebebi olarak kapak tasarımı ile içerik ve sayfa düzeni arasında nasıl bir tutarlılık aranacağı konusunda bazı öğretmenlerin karar vermede zorlanmış olmaları söylenebilir.

38. Sırt yazısı yukarıdan aşağıya doğru yazılmıştır. Öğretmenlerin tamamı (%100) ders kitabında sırt yazısının yukardan aşağıya doğru bir şekilde yazıldığını ifade etmişlerdir ($\bar{x}$ = 4,44 ve ss = 0,66). Bu madde, kapak tasarımı bölümünün en yüksek oranda öğretmenlerin katıldığı ve en yüksek ortalama puanına sahip maddesidir. Bu verilere göre, Trafik ve İlk Yardım ders kitabının sırt yazısının yukardan aşağıya doğru yazıldığı sonucuna varılabilir.

39. Kapak bilgilerine dikkat edilmiştir. (Kitabın kapağında ve sırtında yayın evi, yazar, kitap adı ve öğrenci sınıf düzeyinin yazılmış olması. İç kapakta ise kapak bilgileri dışında kapak, sayfa tasarımcısı ve resimleyenin yani tasarımcının adlarının bulunması)

Çalışmaya katılan öğretmenlerinden hiç kimse kitapta kapak bilgilerine dikkat edildiğini ifade etmemiştir. Katılımcıların, %67,44'ü kitapta kapak bilgilerine dikkat edilmediğini belirtmişlerdir ($\bar{x}$ = 2,36 ve ss = 1,04). Katılım oranlarının bu kadar yüksek olması, kitabın sırt kısmında yer alması gereken yayın evi, yazar, kitap adı ve öğrenci sınıf düzeyi bilgilerinin hepsinin yer almamasıdır. Bununlar birlikte öğretmenlerin %24,80'i "kararsız" olduklarını ifade etmişlerdir. Bu verilere göre Trafik ve İlk Yardım ders kitabında kapak bilgilerine dikkat edilmediği söylenebilir.

40. Yazı karakterinin seçimine dikkat edilmiştir. (Karmaşık bir etki yaratmaması için kapakta çok çeşitli yazı karakterlerinin kullanılmaması)

Öğretmenlerin %16,37'si Trafik ve İlk Yardım ders kitabında yazı karakterinin seçimine dikkat edildiği görüşüne katıldıklarını, %0,78'i ise katılmadıklarını ifade etmişlerdir ($\bar{x}$ = 4,14 ve ss = 0,83). Bu verilere göre ders kitabında yazı karakterinin seçimine dikkat edildiği yorumu yapılabilir.

41. Ön ve arka kapak bir bütün olarak tasarlanmıştır. (Kapağın ön, arka ve sırt kısmının birlikte bir bütünlük içinde, birbirleriyle ilişkili ve tutarlı olarak düzenlenmesi)

Araştırmaya katılan öğretmenlerin %35,88'i ders kitabında ön ve arka kapağın bir bütünlük içinde tasarlandığını, %39,73'ü ise tasarlanmadığını ifade etmişlerdir ($\bar{x}$ = 2,90 ve ss = 1,79). Ayrıca, öğretmenlerin %24,80'i ön ve arka kapağın bir bütün olarak sunulması konusunda "kararsız" olduklarını belirtmişlerdir. Kararsızların oranının bu kadar yüksek olması, kitabın arka kısmında yer alan resimlerin trafikle ilgili değil de yangın ile ilgili görseller içermesi ile bağlantılı olabilir.

Bu verilere göre Trafik ve İlk Yardım ders kitabında ön ve arka kapak sayfalarının bir bütün olarak tasarlandığı konusunda öğretmenlerin ortak bir fikir sahibi olmadıkları veya bu fikre katılmadıkları sonucuna varılabilir.

42. Kapak estetik ve albenili hazırlanmıştır. (Kapak tasarımında kullanılan görsel öğelerin, yazıların ve diğer elemanların düzenlenmesinde estetik ve ilgi çekici, özgün bir biçem anlayışını yansıtması)

Öğretmenlerin %92,24'ü ders kitabının kapağının estetik ve albenili hazırlandığını, %3,01'i ise estetik hazırlanmadığını ifade etmişleridir ($\bar{x}$ = 4,02 ve ss = 1,02). Bu verilere göre katılımcı öğretmenlerin Trafik ve İlk Yardım ders kitabının estetik ve albenili hazırlandığı fikrine katıldıkları sonucuna varılabilir.

3.1.5. Üretime Yönelik Dış Yapı Özelliklerine İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Ölçeğimizin "üretime yönelik dış yapı özelliklerinin tasarımı" alt grubuna ilişkin bulgular Tablo 7'de verilmiştir. Tablo 7' de görsel ögelerin tasarımı ile ilgili 6 maddenin yüzde frekans, aritmetik ortalama ve standart sapmaları yer almaktadır.

Tablo 7. Üretime Yönelik Dış Yapı Özelliklerinin Tasarımına İlişkin Yüzde, Frekans, Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Madde No	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Karasızım		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum		$\overline{X}$	SS
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
43	0	0,00	0	0,00	2	1,55	116	90,25	11	8,73	4,10	0,80
44	0	0,00	0	0,00	10	7,75	102	79,07	17	13,30	4,22	0,73
45	0	0,00	0	0,00	4	3,10	99	77,36	26	20,16	4,21	0,82
46	0	0,00	0	0,00	2	1,55	108	84,32	19	15,00	4,16	0,79
47	0	0,00	0	0,00	1	0,78	110	85,27	18	13,98	4,16	0,78
48	0	0,00	23	17,83	55	42,70	44	34,77	7	5,43	3,30	1,25
Genel											4,07	

43. Kitap boyutları öğrenci düzeyine uygundur. (Ders kitabı boyutlarının ilköğretim birinci devre 1, 2, ve 3. sınıflar için (büyük boy) A4 boyutlarının, diğer düzeyler için A5 ve B5 boyutlarının kullanılması)

Öğretmenlerin hemen hemen tamamı (%98,98) kitabın boyutunun öğrenci düzeyine uygun olduğu görüşüne katıldıklarını belirtmişlerdir ($\bar{x}$ = 4,10 ve ss = 0,80). Bu verilere göre, araştırmaya katılan öğretmenler Trafik ve İlk Yardım ders kitabının boyutlarının öğrencilerin düzeyine uygun olduğu fikrine tamamen katıldıkları söylenebilir.

44. Kitap kapağı dayanıklı ve sağlamdır. (Kitap kapaklarının mukavva cilt veya kalın bristol (220-280 gr/m2) kartondan yapılmış olması, üzerine lak veya selefon kaplanmış olması)

Öğretmenlerin hemen hemen tamamı (%92,37) ders kitabının kapağının dayanıklı ve sağlam odluğunu ifade etmişlerdir ($\bar{x}$ = 4,22 ve ss = 0,73). Kitap dış kapağının sağlam olması bir yıl boyunca kitabın kullanılabilmesi için oldukça önem arz etmektedir. Bu verilere göre, araştırmaya katılan öğretmenlerin Trafik ve İlk Yardım ders kitabının kapağının dayanıklı ve sağlam odluğu düşüncesinde oldukları söylenebilir.

45. Kitabın kâğıt kalitesine ve kullanımına dikkat edilmiştir. (Kitabın 90gr/m2'lik birinci hamur veya mat kuşe kağıda basılması, kat izi, buruşukluk, çapak gibi kesim ve katlama hatalarının bulunmaması)

Çalışmaya katılan öğretmenlerin hemen hemen tamamı (%97,52) ders kitabının hazırlanmasında kitabın kağıt kalitesine ve kullanımına dikkat edildiğini ifade etmişlerdir ($\bar{x}$ = 4,21 ve ss = 0,82). Bu verilere göre, araştırmaya katılan öğretmenlerin Trafik ve İlk Yardım ders kitabının hazırlanmasında kitabın kağıt kalitesine ve kullanımına dikkat edildiği düşüncesine tamamen katıldıkları söylenebilir.

46. Kitap cildi dayanıklı ve sağlamdır. (Kitap ciltlemesinin sağlamlık ve sayfaların kolay çevrilebilmesi açısından sırttan dikişle yapılmış olması veya amerikan tutkalı ile yapıştırılmış olması, tel zımba kullanılmaması)

Çalışmaya katılan öğretmenlerin hemen hemen tamamı (%99,32) ders kitabının cildinin dayanıklı ve sağlam olduğunu ifade etmişlerdir ($\bar{x}$ = 4,16 ve ss = 0,79). Kitap cildinin sağlam olması yıl boyunca her hafta bu kitabı açıp kapatacak öğrencilerin dağılmadan kitabı kullanabilmeleri için önem arz etmektedir.
Bu madde üretime yönelik dış yapı özellikleri bölümünün en yüksek oranına sahip maddesidir. Öğretmenlere göre Trafik ve İlk Yardım ders kitabının cildinin dayanıklı ve sağlam olduğu söylenebilir.

47. Baskı net, düzgün ve temiz yapılmıştır. (Baskıların sayfanın arka yüzüne geçmemiş olması, kir, leke, vb. bulunmaması. Arka ve ön sayfalardaki satırların ve boşlukların ışığa tutulduklarında çakışmış olmaları. Fotoğraf ve resimlerin değer yitirmeden net basılmış olması)

Çalışmaya katılan öğretmenlerin hemen hemen tamamı (%99,22) ders kitabının baskısının net, düzgün ve temiz yapıldığını ifade etmişlerdir ($\bar{x}$ = 4,16 ve ss = 0,78). Bu verilere göre, araştırmaya katılan öğretmenlerin Trafik ve İlk Yardım ders kitabının baskısının net, düzgün ve temiz yapıldığı düşüncesine tamamen katıldıkları söylenebilir.

48. Kâğıdın doku yönüne dikkat edilmiştir. (Kağıdın doku yönünün (kağıt suyunun) sayfanın kolay çevrilmesi için kitap sırtı ile aynı doğrultuda olması)

Araştırmaya katılan öğretmenlerin %46,20'si ders kitabında kağıdın doku yönüne dikkat edildiğini, %17,83'ü ise dikkat edilmediğini ifade etmişleridir ($\bar{x}$ = 3,30 ve ss = 1,25). Bu verilere göre, öğretmenlerin ders kitabındaki karşılıklı iki sayfanın birlikte düzenlenmesi konusunda orta düzeyde bir katılım gösterdikleri söylenebilir. Ayrıca öğretmenlerin %42,70'i "kararsız" olduklarını ifade etmişlerdir. Kararsızların bu düzeyde yüksek çıkmasının bir sebebi olarak, oldukça teknik bir konu olan kâğıdın doku yönünün değerlendirilmesinde öğretmenlerin zorlandıkları

söylenebilir. Öğretmenlere göre Trafik ve İlk Yardım ders kitabında kullanılan kâğıdın doku yönüne orta düzeyde bir dikkat gösterildiği söylenebilir.

3.2. GÖRSEL TASARIM İLKELERİ ÖLÇEĞİNİN DEMOGRAFİK ÖZELLİKLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

3.2.1. Öğretmen görüşlerinin cinsiyet değişkenine göre incelenmesi

Trafik ve İlk Yardım ders kitabının, görsel tasarım ilkeleri ölçeğine göre değerlendirilmesinde öğretmenlerin verdikleri yanıtların cinsiyet değişkenine ait bulguları Tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 8. Öğretmenlerin cinsiyet değişkenine göre ortalama puanlarının t-testi sonuçları

Cinsiyet	**N**	$\overline{x}$	**SS**	**t**	**p**
Erkek	102	183,11	21,04	2,136	,023
Kadın	27	177,45	19,13		

Araştırmaya katılan öğretmenlerin cinsiyet değişkenine göre ders kitabı değerlendirmeleri Tablo 8' de verilmiştir. Tablo incelendiğinde öğretmenlerin cinsiyetleri ile görüşleri arasında anlamlı farklılık olduğu görülmektedir [t(127)=2,136; p<.05]. Kadın öğretmenlerin aritmetik ortalaması $\overline{x}$ = 177,45 iken erkek öğretmenlerin aritmetik ortalaması $\overline{x}$ = 183,11olarak bulunmuştur.

Bu bulgulara göre, öğretmenlerin Trafik ve İlk Yardım ders kitabının görsel tasarımına yönelik görüşleri cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermiştir. Bu bulguların en temel nedenleri olarak kadın öğretmenlerin erkek öğretmenlere göre ders kitabı değerlendirmede görsel algılarının biraz daha farklı olduğu ve ders kitabını değerlenmede daha derinlemesine bir inceleme yaptıkları söylenebilir.

3.2.2. Öğretmen görüşlerinin yaşlarına göre incelenmesi

Trafik ve İlk Yardım ders kitabının, görsel tasarım ilkeleri ölçeğine göre değerlendirilmesinde öğretmenlerin verdikleri yanıtların yaş değişkenine göre analiz sonuçları Tablo 9'da verilmiştir.

Tablo 9. Öğretmenlerin yaş değişkenine göre ortalama puanlarının karşılaştırılması (F-testi)

Yaş aralığı	**N**	$\bar{x}$	**SS**	**F**	**p**
21-30	27	179,63	21,09	1,11	,462
31-40	43	182,57	20,46		
41-50	36	180,21	22,77		
51 ve üstü	23	181,10	23,16		

Araştırmaya katılan öğretmenlerin yaş guruplarına göre ders kitabı değerlendirme ortalama puanları Tablo 9' de verilmiştir. Tablo incelendiğinde öğretmenlerin yaş gurupları ile görüşleri arasında anlamlı farklılık olmadığı görülmektedir [$F_{(3\text{-}125)}$=1,11; p>.05]. 21-30 yaş aralığındaki öğretmenlerin aritmetik ortalaması $\bar{x}$ = 179,63; 31-40 yaş aralığındaki öğretmenlerin aritmetik ortalaması $\bar{x}$ = 178,57; 21-30 yaş aralığındaki öğretmenlerin aritmetik ortalaması $\bar{x}$ = 180,21 ve 51 ve üstü yaş aralığındaki öğretmenlerin aritmetik ortalaması $\bar{x}$ = 181,10 olarak bulunmuştur.

Bu bulgulara göre, öğretmenlerin Trafik ve İlk Yardım ders kitabının görsel tasarımına yönelik görüşleri öğretmenlerin yaşlarına göre anlamlı bir farklılık göstermediği söylenebilir.

3.2.3. Öğretmen görüşlerinin hizmet sürelerine göre incelenmesi

Trafik ve İlk Yardım ders kitabının, görsel tasarım ilkeleri ölçeğine göre değerlendirilmesinde öğretmenlerin verdikleri yanıtların hizmet sürelerine göre analiz sonuçları Tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 10. Öğretmenlerin hizmet sürelerine göre ortalama puanlarının karşılaştırılması (F-testi)

Hizmet süresi (Yıl)	**N**	$\bar{x}$	**SS**	**F**	**p**
1-5	**7**	**182,09**	**20,56**	**1,38**	**,704**
6-10	**18**	**179,85**	**21,17**		
11-15	**46**	**181,20**	**22,30**		
16-20	**27**	**180,77**	**21,94**		
21 ve üstü	**31**	**182,93**	**21,99**		

Araştırmaya katılan öğretmenlerin hizmet sürelerine göre ders kitabı değerlendirme ortalama puanları Tablo 10' da verilmiştir. Tablo incelendiğinde öğretmenlerin hizmet süreleri ile görüşleri arasında anlamlı farklılık olmadığı görülmektedir [$F_{(4-124)}$=1,38; p>.05]. 1-5 hizmet yılı aralığındaki öğretmenlerin aritmetik ortalaması $\bar{x}$ = 180,09; 6-10 hizmet yılı aralığındaki öğretmenlerin aritmetik ortalaması $\bar{x}$ = 179,85; 11-15 hizmet yılı aralığındaki öğretmenlerin aritmetik ortalaması $\bar{x}$ = 181,20; 16-20 hizmet yılı aralığındaki öğretmenlerin aritmetik ortalaması $\bar{x}$ = 180,77; 21 ve üstü hizmet yılı aralığındaki öğretmenlerin aritmetik ortalaması $\bar{x}$ = 181,93 olarak bulunmuştur.

Bu bulgulara göre, öğretmenlerin Trafik ve İlk Yardım ders kitabının görsel tasarımına yönelik görüşleri öğretmenlerin hizmet sürelerine göre anlamlı bir farklılık göstermediği söylenebilir.

3.2.4. Öğretmen görüşlerinin branşlarına göre incelenmesi

Trafik ve İlk Yardım ders kitabının, görsel tasarım ilkeleri ölçeğine göre değerlendirilmesinde öğretmenlerin verdikleri yanıtların branş değişkenine göre analiz sonuçları Tablo 11'de verilmiştir.

Tablo 11. Öğretmenlerin branşlarına göre ortalama puanlarının karşılaştırılması (F-testi)

Branş	**N**	$\bar{x}$	**SS**	**F**	**p**
Beden Eğitim	68	183,87	22,32	54,71	,03
Biyoloji	33	175,13	20,07		
Diğer	28	184,25	23,42		

Araştırmaya katılan öğretmenlerin branşlarına göre ders kitabı değerlendirme ortalama puanları Tablo11' de verilmiştir. Tablo incelendiğinde öğretmenlerin branşları ile görüşleri arasında anlamlı farklılık olduğu görülmektedir [$F_{(2-126)}$=54,71; p<.05]. Beden eğitimi öğretmenlerin aritmetik ortalaması $\bar{x}$ = 183,87; Biyoloji

öğretmenlerin aritmetik ortalaması $\bar{x}$ = 175,13; Beden eğitimi ve Biyoloji haricinde diğer branş öğretmenlerinin aritmetik ortalaması $\bar{x}$ = 184,25 olarak bulunmuştur.

Görsel tasarım ölçeğinde öğretmen branşlarının Beden Eğitimi, Biyoloji ve Diğer branşlar olarak gruplandırılması bu dersi veren bazı öğretmenlerle yapılan yüz yüze görüşmeler sonrasında belirlenmiştir. Öğretmenler, Beden Eğitimi ve Biyoloji öğretmenlerinin lisans eğitimlerinde aldıkları bazı derslerin içeriğinin Trafik ve İlk Yardım dersi ile örtüştüğünü bu nedenle bu dersi, sırasıyla, Beden Eğitimi, Biyoloji öğretmenleri ders programlarının müsait olma durumuna göre verdiklerini ifade etmişlerdir. Her iki branş öğretmenlerinin ders yüklerinin dolu olması durumunda, programı müsait olan herhangi bir branş öğretmeni dersi vermek için görevlendirilmektedir.

Branşlar arası farkların hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için Scheffe testi uygulanmıştır (Tablo 12).

Tablo 12. Branşlar ortalama puanları arasındaki farkın anlamlılığı için Scheffe testi

Test	**Branş**		**Ortalamalar arası fark**	**p**
Scheffe	Beden Eğitim	Biyoloji	8,74	,000
		Diğer	-0,38	,394
	Biyoloji	Beden Eğitimi	-8,74	,000
		Diğer	-9,12	,000
	Diğer	Beden Eğitimi	0,38	,394
		Biyoloji	9,12	,000

Scheffe testi sonuçlarına göre, Beden Eğitimi ($\bar{x}$ = 183,87) ve Diğer branş ($\bar{x}$ = 184,25) öğretmenlerinin Trafik ve İlk Yardım ders kitabını görsel tasarım ilkelerine göre değerlendirmeleri Biyoloji ($\bar{x}$ = 175,13) öğretmenlerinden daha çok olumludur. Başka bir ifadeyle, Biyoloji öğretmenlerin ders kitabı değerlendirmeleri Beden eğitimi ve diğer branş öğretmenlerin değerlendirmelerine göre anlamlı bir farklılık göstermiştir (Tablo 12).

3.2.5. Öğretmen görüşlerinin görev yaptıkları okul türlerine göre incelenmesi

Trafik ve İlk Yardım ders kitabının, görsel tasarım ilkeleri ölçeğine göre değerlendirilmesinde öğretmenlerin görev yaptıkları okul türlerine göre analiz sonuçları Tablo 13'te verilmiştir.

Tablo 13. Öğretmenlerin okul türlerine göre ortalama puanlarının karşılaştırılması (F-testi)

Okul Türü	**N**	$\bar{x}$	**SS**	**F**	**p**
Anadolu Lisesi	45	181,74	22,04	1,57	,381
Mesleki ve Teknik Lise	42	180,83	21,41		
Anadolu İmam Hatip Lisesi	21	179,25	22,96		
Diğer Lise	22	182,36	23,70		

Araştırmaya katılan öğretmenlerin görev yaptıkları okul türlerine göre ders kitabı değerlendirme ortalama puanları Tablo 13'te verilmiştir. Tablo incelendiğinde öğretmenlerin görev yaptıkları okul türleri ile görüşleri arasında anlamlı farklılık olmadığı görülmektedir [$F_{(3\text{-}125)}$=1,57; p>.05]. Anadolu liselerinde görev yapan öğretmenlerin aritmetik ortalaması $\bar{x}$ = 182,74; Mesleki ve Teknik liselerde görev yapan öğretmenlerin aritmetik ortalaması $\bar{x}$ = 180,83; Anadolu İmam Hatip liselerinde görev yapan öğretmenlerin aritmetik ortalaması $\bar{x}$ = 181,25 ve Diğer liselerde (Fen lisesi, Sanan lisesi, Sosyal Bilimler lisesi gibi) görev yapan öğretmenlerin aritmetik ortalaması $\bar{x}$ = 182,36 olarak bulunmuştur.

Bu bulgulara göre, öğretmenlerin Trafik ve İlk Yardım ders kitabının görsel tasarımına yönelik görüşleri öğretmenlerin görev yaptıkları okulların türlerine göre anlamlı bir farklılık göstermediği söylenebilir.

3.2.6. Öğretmen görüşlerinin görev yaptıkları ilçelere göre incelenmesi

Trafik ve İlk Yardım ders kitabının, görsel tasarım ilkeleri ölçeğine göre değerlendirilmesinde öğretmenlerin görev yaptıkları ilçelere göre analiz sonuçları Tablo 14'te verilmiştir.

Tablo 14. Öğretmenlerin görev yaptıkları ilçelere göre ortalama puanlarının karşılaştırılması (F-testi)

Okul Türü	**N**	$\bar{x}$	**SS**	**F**	**p**
Başiskele	12	180,16	20,79	3,85	,512
Çayırova	10	179,05	22,05		
Darıca	8	183,02	23,16		
Derince	9	182,65	21,28		
Dilovası	6	181,83	20,66		
Gebze	17	181,24	20,87		
Gölcük	14	182,52	21,48		
İzmit	26	180,41	20,49		
Kandıra	5	183,09	23,12		
Karamürsel	7	182,21	21,35		
Kartepe	9	179,77	20,40		
Körfez	6	182,34	21,55		

Araştırmaya katılan öğretmenlerin görev yaptıkları ilçelere göre ders kitabı değerlendirme ortalama puanları Tablo 14'te verilmiştir. Tablo incelendiğinde öğretmenlerin görev yaptıkları ilçeler ile görüşleri arasında anlamlı farklılık olmadığı görülmektedir [$F_{(11\text{-}117)}$=1,57; p>.05]. Başiskele ilçesinde görev yapan öğretmenlerin aritmetik ortalaması aritmetik ortalaması $\bar{x}$ = 180,16; Çayırova ilçesinde görev yapan öğretmenlerin aritmetik ortalaması $\bar{x}$ = 179,05; Darıca ilçesinde görev yapan öğretmenlerin aritmetik ortalaması aritmetik ortalaması $\bar{x}$ = 183,02; Derince ilçesinde görev yapan öğretmenlerin aritmetik ortalaması aritmetik ortalaması $\bar{x}$ = 182,65; Dilovası ilçesinde görev yapan öğretmenlerin aritmetik ortalaması aritmetik ortalaması $\bar{x}$ = 181,83; Gebze ilçesinde görev yapan öğretmenlerin aritmetik ortalaması aritmetik ortalaması $\bar{x}$ = 181,24; Gölcük ilçesinde görev yapan öğretmenlerin aritmetik ortalaması aritmetik ortalaması $\bar{x}$ = 1802,52; İzmit ilçesinde görev yapan öğretmenlerin aritmetik ortalaması aritmetik ortalaması $\bar{x}$ = 180,41; Kandıra ilçesinde görev yapan öğretmenlerin aritmetik ortalaması aritmetik ortalaması $\bar{x}$ = 1803,09; Karamürsel ilçesinde görev yapan öğretmenlerin aritmetik ortalaması aritmetik ortalaması $\bar{x}$ = 182,21; Kartepe ilçesinde görev yapan

öğretmenlerin aritmetik ortalaması aritmetik ortalaması $\bar{x}$ = 189,77; Körfez ilçesinde görev yapan öğretmenlerin aritmetik ortalaması aritmetik ortalaması $\bar{x}$ = 182,34 olarak bulunmuştur.

Bu bulgulara göre, öğretmenlerin Trafik ve İlk Yardım ders kitabının görsel tasarımına yönelik görüşleri öğretmenlerin görev yaptıkları ilçelere göre anlamlı bir farklılık göstermediği söylenebilir.

SONUÇ VE ÖNERİ

Milli Eğitim Bakanlığı Orta Öğretim Okulları Lise On ikinci sınıflarda seçmeli olarak okutulan Trafik ve İlk Yardım ders kitabının görsel tasarım ilkelerine uygunluğunu belirlemek için yapılan bu çalışma 2017-2018 öğretim yılında Kocaeli ve ilçelerinde bu dersi okutan 129 öğretmenin görüşlerine başvurularak yapılmıştır

Araştırma, tarama modeline gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya katılan öğretmeler, Trafik ve İlk Yardım ders kitabının görsel tasarım ilkelerine uygunluğunun belirlenmesi amacıyla görsel tasarım ilkeleri aşısından ders kitabı değerlendirme anketini doldurmuşlarıdır.

Araştırmada elde edilen verilerin çözümlenmesinde SPSS 20.0 for Windows programı kullanılmıştır. Öğretmenlerin ders kitabının görsel tasarım ilkelerine uygunluğunu ortaya çıkarmak için "Ders Kitaplarının Görsel Tasarım İlkeleri" isimli beşli Likert anketi ile yüzde, frekans ve ortalama gibi istatistik yöntemlerden faydalanılmıştır kullanılmıştır. Öğretmenlerin görsel tasarım ilkelerine uygunluğuna ilişkin görüşlerinin cinsiyet, yaş, hizmet yılı, branş, okul türü ve ilçe değişkenlerine göre farklılıklarının belirlenmesi için ilişkisiz (bağımsız) örneklemler t, F-testi ve ortamalar arsı farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için Scheffe testlerinden yararlanılmıştır. Sonuçlar aşağıdaki gibi özetlenebilir:

• Yapılan araştırmanın sonucunda öğretmenlerin Trafik ve İlk Yardım ders kitabının görsel tasarım ilkelerinden "metin tasarımına" uygunluğuna ilişkin maddelere verdikleri cevaplar "katılıyorum" seviyesinde belirlenmiştir (Tablo 2). Buradan, öğretmenlerin ders kitabının görsel tasarım ilkelerinden "metin tasarımını" beğendikleri sonucu çıkartılabilir.

• Metin tasarımına ilişkin düzenlemelerden; "bilinmeyen sözcükler ve terimler için kitap sonunda bir sözlüğe yer verilmesi" ve "yazı (harf) karakterlerinin okunabilir düzeyde olması" öğretmen görüşlerine göre en yüksek düzeyde kabul gören maddelerdir.

• Metin tasarımına ilişkin düzenlemelerden; “her bölüm için ilgili başlıklar listesi hazırlanmıştır” ve “içindekiler listesi ilgi çekici olarak düzenlenmiştir” öğretmen görüşlerine göre en düşük düzeyde kabul gören maddelerdir.

• Öğretmenler, Trafik ve İlk Yardım ders kitabının görsel tasarım ilkelerinden “görsel öğelerin tasarımına” uygunluğuna ilişkin maddelere verdikleri cevaplar “katılıyorum” düzeyinde çıkmıştır (Tablo 2). Buradan, öğretmenler ders kitabının görsel tasarım ilkelerinden “görsel öğelerin tasarımını” iyi düzeyde buldukları sonucu çıkartılabilir.

• Görsel öğelerin tasarımına ilişkin düzenlemelerden; “görsel öğeler renklidir ve “görsel öğeler mesaj aktarımına katkıda bulunmuştur” öğretmen görüşlerine göre en yüksek düzeyde kabul gören maddelerdir.

• Görsel öğelerin tasarımına ilişkin düzenlemelerden; “görsel öğelerde vurgulama etkili kullanılmıştır” ve “görsel öğelerde öğrenci düzeyine uyulmuştur” öğretmen görüşlerine göre en düşük düzeyde kabul gören maddelerdir.

• Öğretmenler Trafik ve İlk Yardım ders kitabının görsel tasarım ilkelerinden “sayfa” tasarımına uygunluğuna ilişkin maddelere verdikleri cevapların ortalamaları “katılıyorum” seviyesinde belirlenmiştir (Tablo 2). Buradan öğretmenler ders kitabının görsel tasarım ilkelerinden “sayfa” tasarımını onayladıkları sonucu çıkartılabilir.

• Sayfa tasarımına ilişkin düzenlemelerden; “sayfa numarası ayrı bir tasarım öğesi olarak düzenlenmiştir”, öğretmen görüşlerine göre en çok beğenilen madde, “karşılıklı iki sayfa birlikte düzenlenmiştir” ise en az beğenilen maddedir.

• Öğretmenler Trafik ve İlk Yardım ders kitabının görsel tasarım ilkelerinden “kapak” tasarımına uygunluğuna ilişkin maddelere verdikleri cevapların ortalamaları “katılıyorum” düzeyinde olduğu belirlenmiştir (Tablo 2). Bu durumda, öğretmelerin ders kitabının görsel tasarım ilkelerinden “kapak” tasarımını gayet uygun buldukları sonucuna uygun biçimde görüş bildirdikleri sonucuna varılabilir.

• Kapak tasarımına ilişkin düzenlemelerden; “sırt yazısı yukarıdan aşağıya doğru yazılmıştır”, öğretmen görüşlerine göre en çok uygun görülen madde, “kapak bilgilerine dikkat edilmiştir” ise en az uygun bulunan maddedir.

• Öğretmenlerin Trafik ve İlk Yardım ders kitabının görsel tasarım ilkelerinden “üretime yönelik dış yapı özelliklerine” uygunluğuna ilişkin maddelere verdikleri cevapların ortalamaları “katılıyorum” düzeyinde olduğu belirlenmiştir (Tablo 2). Bu durumda, öğretmenlerin ders kitabının görsel tasarım ilkelerinden “üretime yönelik dış yapı özelliklerini” olumlu buldukları sonucu edilebilir.

• Üretime yönelik dış yapı özelliklerine ilişkin düzenlemelerden; “kitap kapağı dayanıklı ve sağlamdır”, öğretmen görüşlerine göre en çok puan ortalamasına sahip madde, “kâğıdın doku yönüne dikkat edilmiştir” ise en az puan ortalamasına sahip maddedir.

• Trafik ve İlk Yardım ders kitabının görsel tasarım ilkelerine uygunluğu öğretmenlerin cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermiştir. Erkek öğretmenlerin kadın öğretmenlere göre ders kitabının görsel tasarım ilkelerine daha uygun olduğunu düşündükleri sonucu elde edilmiştir.

• Trafik ve İlk Yardım ders kitabının görsel tasarım ilkelerine uygunluğu öğretmenlerin branşlarına göre anlamlı bir farklılık göstermiştir. Beden eğitimi ve diğer branş öğretmenlerinin biyoloji öğretmenlerine göre ders kitabının görsel tasarım ilkelerine daha uygun olduğunu düşündükleri sonucuna varılmıştır.

• Trafik ve İlk Yardım ders kitabının görsel tasarım ilkelerine uygunluğu öğretmenlerin yaşlarına, branşlarına, hizmet sürelerine, okul türlerine ve görev yaptıkları ilçelere göre anlamlı bir farklılık göstermediği sonucuna varılmıştır.

Bazı öğretmenlerle yapılan görüşmeler ve yukarıda elde edilen sonuçlardan esinlenerek aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir:

* Trafik ve İlk Yardım dersinin son sınıflarda okutuluyor olması üniversite sınavına ciddi olarak hazırlanmayan öğrenciler için motive edici olurken, bu sınava ciddi ve yoğun bir şekilde hazırlanan öğrenciler için ilgi çekici

bulunmamıştır. Üniversiteye dört yıllık olarak devam etmeyi düşünmeyen öğrenciler lise eğitimini tamamladıklarında ehliyet almayı planladıkları için bu dersi bir anlamda ehliyet sınavına hazırlık olarak görmektedirler. Trafik ve İlk yardım dersi üniversite giriş sınavına hazırlanan öğrenciler, sınıflar veya okullar için on birinci sınıfta okutulabilir.

* Trafik ve İlk Yardım dersinin içeriğinin önemli bir kısmını Trafik ile ilgili bilgi kavram ve görseller oluşturduğundan bu dersin öğretilmesinde İl Emniyet Müdürlüğü Trafik Şube Müdürlüğündeki trafik uzmanlarından dest alınmalıdır.

* Trafik ve İlk Yardım dersini veren öğretmenlerin hem trafik hem de ilk yardım konularını daha iyi öğretebilmeleri için "eğiticilerin eğitimi" kapsamında eğitim almaları bu dersin verimliliğine olumlu katkı sağlayacaktır.

* İlk Orta ve Lise eğitim öğretim düzeylerinde yer alan ve belirli bir oranda görselliğe sahip bütün ders kitapları için öğretmenler veya uzmanlar gözüyle bir görsel değerlendirme testine tabi tutulmalıdır.

* Ders kitaplarının değerlendirilmesinde, bu dersleri alan öğrencilerin görüşlerine de başvurulması öğrencilerin derse olan ilgi ve motivasyonlarını pozitif yönde arttırabilir.

KAYNAKÇA

1.Kitaplar

Becer, Emre (1999). İletişim ve Grafik Tasarım. Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.

Binbaşıoğlu, Cavit (1994). Genel Öğretim Bilgisi. Ankara: Kadıoğlu Matbaası 7.Baskı.

Demirel, Özcan, S. Sadi Seferoğlu, Esed Yağcı (2001). Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Demirel, Özcan, Kasım Kıroğlu vd. (2005). Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Hakan, Ayhan (1991). Eğitim Programı Ve Öğretim Yöntemleri. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları No: 464.

Ertürk, Selahattin (1979). Eğitimde Program Geliştirme. Ankara: Meteksan Ltd. Şti.

Gürkan, Tanju (2003). "Eğitim, Öğretim ve Programlarla İlgili Temel Kavramlar." Şu Kitapta: Ed. Mehmet Gültekin. Öğretimde Planlama ve Değerlendirme. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi, 361-374.

Hartley, James (2003). "Text Design". Şu kitapta: Ed.D. H. Johansen. Handbook of Research for Educational Communications and Technology. New York: Prentice Hall, 795-817.

İçmeli, Mürşide (1996). "Türkiye'de İlköğretim Ders Kitaplarında Fiziksel Yapı, Tasarım ve İllüstrasyon Sorunları." Şu Kitapta: Ed. H. Coşkun. Türkiye ve Almanya'da İlköğretim Ders Kitapları. Ankara: Türk-Alman Kültür İşleri Kurulu, Yayın No: 11, 183-197.

Jonassen, David H (2002). The Technology of Text: Principles for Structuring, Designing, and Displaying Text. Englewood Cliffs: Educational Technology Publications.

Kılıç, Abdurrahman ve Serdal Seven (2002). Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi. Ankara: Pegema Yayıncılık.

Kongar, Emre (1985). Toplumsal Değişme Kuramları ve Türkiye Gerçeği. İstanbul: Bilgi Yayını.

Sarıkavak, Namık Kemal (1997). Tipografinin Temelleri. Ankara: Doruk Yayınevi.

Yalın, Halil İbrahim (2001). Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

2. Makaleler, Bildiriler, Diğer Basılı Yayınlar

Alpan, Gülgün Bangir (2004). "Ders Kitaplarındaki Grafik Tasarımın Öğrenci Başarısına ve Derse İlişkin Tutumlarına Etkisi." Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Bağcı, Hakkı (2007). "Dokuzuncu sınıf bilgi ve iletişim teknolojileri ders kitabının görsel tasarım ilkelerine göre değerlendirilmesi." Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.

Dündar, Ayşe (1995). "Ortaokul Temel Ders Kitaplarının Eğitsel ve Grafiksel Açıdan Değerlendirilmesi." Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Eşgi, Necmi (2004). "İlköğretim 5. Sınıf Bilgisayar Ders Kitaplarının Görsel Tasarım İlkelerine Göre Değerlendirilmesi". Milli Eğitim Dergisi, (165): 83-91.

Kabapınar, Filiz (2001). "İşlevleri ve Kavramsal Anlamaya Katkıları Açılarından Türk ve İngiliz Fen Ders Kitaplarındaki Görsel Öğeler." Yeni Bin yılın Başında Türkiye'de Fen Bilimleri Eğitimi Sempozyumu. Maltepe Üniversitesi, Ankara.

Kabapınar, Filiz (2003). "Oluşturmacı Anlayışı Yansıtması Açısından Türk ve İngiliz Fen Bilgisi ve Kimya Ders Kitaplarındaki Görsel Öğeler." Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi, (25): 119-126.

Keser, Hafize (2004). "İlköğretim 4. Sınıf Bilgisayar Ders Kitaplarının Görsel Tasarım İlkelerine Göre Değerlendirilmesi." Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 2(3), 261-278.

Sönmez, V., (1986). "Türkiye'de Eğitimin Kalitesi ve Geleceği." Eğitim Fakültesi Dergisi, (1): 43-57

Ünsal, Yasin, Bilal Güneş (2004). "Bir Kitap İnceleme Çalışması Örneği Olarak Meb Lise 1. Sınıf Fizik Ders Kitabının Eleştirel Olarak İncelenmesi." Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 2(3):305-320.

EKLER

EK 1 Görsel Tasarım Açısından Ders Kitabı Değerlendirme Anketi

Sayın Öğretmenim,

Size sunulan bu anket ile Milli Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Okulları Lise 4. sınıflarında okutulan "Trafik ve İlkyardım" ders kitabının görsel tasarım ilkelerine uygunluğunun belirlenmesi" amaçlanmıştır.
Anketteki her ifadeyi okuduktan sonra bu ifadeye katılma derecenizi gösteren sütuna (X) işareti koyunuz.

Araştırmaya göstereceğiniz ilgi ve çok değerli katkılarınız için şimdiden teşekkür eder saygılarımı sunarım.

Fatma KÖŞ AYDIN
Kocaeli Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
İletişim Tasarımı ve Bilişim Teknolojileri A.B.D.

Kişisel Bilgiler

1. Cinsiyetiniz: Erkek ( ) Kadın ( )

2. Yaşınız: 21-30 ( ) 31-40 ( ) 41-50 ( ) 51 ve üstü ( )

3. Öğretmenlikte hizmet süreniz: 1-5 ( ) 6-10 ( ) 11-15 ( ) 16-20 ( ) 51 ve üstü ( )

4. Öğretmenlik Branşınız: Beden Eğitimi ( ) Biyoloji ( ) Diğer ( )

5. Şu an öğretmenlik yaptığınız okulun türü

( ) Anadolu Lisesi
( ) Anadolu Mesleki ve Teknik Lisesi
( ) Anadolu İmam Hatip Lisesi
( ) Diğer (Belirtiniz):

6. Okulunuzun bulunduğu ilçe:

METİN TASARIMI						
		Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
1	Yazı (harf) boyutları öğrenci düzeyine uygundur. *Lise düzeyi öğrenciler için 10 punto büyüklüğü*					
2	Yazı (harf) karakterleri okunabilir düzeydedir. *Genelde başlıklarda ve metin içinde tırnaksız (serifsiz), yalın küçük harf karakterlerinin kullanılması*					
3	Yazı rengi ya da ton değeri etkili kullanılmıştır. *Okunabilirlik açısından yazının zemin rengiyle çok fazla zıtlık oluşturmaması.*					
4	Satırlar arası yatay ve dikey boşluk dengeli kullanılmıştır. *Okumayı kolaylaştırması açısından; dikey boşluk olarak satır aralarının normal (1,5 satır) olması ve başlıklar, paragraflar arasındaki boşlukların ise tutarlı biçimde kullanılması.*					
5	Dikkat odaklayıcı sözcük ya da sözcükler etkili tasarlanmıştır. *Koyu, italik, renkli vb. yazı çeşitlerinin bütünlüğü bozmayacak biçimde çarpıcı kullanılmış olması, metin içinde olumsuzluk bildiren sözcükler dışında altını çizme ve büyük harf kullanılmaması.*					
6	Satır uzunluğu okunabilir ölçüdedir. *En çok 18-24 cm ya da 8-12 sözcük arasında olması*					
7	Sözcükler arası boşluklar dengelidir. *Tutarsız boşluklar nedeniyle okumayı kesintiye uğratmaması için otomatik tam bloklama kullanılmaması*					
8	Harfler arasındaki boşluklar dengelidir. *Harflerin iç boşluklarının ve sözcük içindeki boşlukların harflerin karakterine göre düzenlenmesi*					
9	Metnin sayfadaki bütünlüğüne dikkat edilmiştir. *Görsel bütünlük ve anlam bütünlüğü açısından paragraftaki son satırın diğer sayfanın başına ve ilk satırın sayfa sonuna gelmemesine özen gösterilmesi*					
10	Başlıklar etkili düzenlenmiştir. *Başlıkların olabildiğince kısa olması, uzun alt başlıklarda küçük harf kullanılması. Ana, alt ve yan başlıkların farklı karakterlerde ve harf boylarının aşamalı düzenlenmesi*					
11	İçindekiler listesi işlevsel biçimde düzenlenmiştir. *Sayfa tasarımı biçimine, metinde kullanılan başlık sistemine ve içeriği tanıtma amacına uygun olarak rahat okunulabilir biçimde düzenlenmesi*					

12	İçindekiler listesi ilgi çekici olarak düzenlenmiştir. *Gerektiğinde tanıtım amacına hizmet edici resim, şema vb. grafik etkiler kullanılarak öğrencinin ilgisine sunulması*					
13	Kutular amaca uygun biçimde kullanılmıştır. *Metinden ayrı olarak dikkat çekmesi istenen özet, soru, senaryo vb. gibi etkinliklerde sayfa tasarımına uygun olarak kullanılması*					
14	Her bölüm için ilgili başlıklar listesi hazırlanmıştır. *Bölüm başında ana ve alt başlıkların içerik hedeflerine ve sayfa tasarım biçemine uygun olarak yer alması*					
15	Sözlük düzenlenmiştir. Bilinmeyen sözcükler ve terimler için kitap sonunda bir sözlüğe yer verilmesi					
16	Kaynakça düzenlenmiştir. *Metin içinde kullanılan kaynaklara kaynakçada yazım kurallarına ve öğrenci düzeyine dikkat edilerek yer verilmesi*					
	GÖRSEL ÖĞELERİN TASARIMI					
17	Görsel öğeler mesaj aktarımına katkıda bulunmuştur. *Resimleme, fotoğraf, şema vb. görsel öğelerin metin içeriğine uygun, yaratıcı, yönlendirici, düşündürücü, mesaj özetleyici ve bilgilendirici biçimde tasarlanmaları*					
18	Görsel öğeler mesaj aktarımında öğrenci için uyarıcı olmuştur. *Resimleme, fotoğraf, şema vb. görsel öğelerin öğrencinin zihinsel gücünü harekete geçirici ve estetik beğenilerini güçlendirici biçimde tasarlanmış olması*					
19	Resimlemelerde desen sağlamdır. *Resimlemelerde kullanılan figürlerin hareketlerine dikkat edilerek sağlam çizilmiş olması*					
20	Tasarımda yalınlık ve basitlik ilkesine uyulmuştur. *Resimleme, fotoğraf vb. görsel öğeleri oluşturan biçimlerin ne tam gerçekçi ne de tam soyut olması*					
21	Görsel öğelerde vurgulama etkili kullanılmıştır. *Bir görsel öğeye bakarken göz hareketlerinin daha çok sol köşede sabitlendiği bulgusundan hareketle içerik elveriyorsa vurgulanması gereken öğelerin sol üst köşeye yerleştirilmesine dikkat edilmesi.*					
22	Görsel öğelerde öğrenci düzeyine uyulmuştur. *Resimleme, fotoğraf, şema vb. görsel öğelerin öğrencilerin yaşantılarına, somut deneyimlerine uygun olması.*					
23	Görsel öğeler renklidir. *Resimleme, fotoğraf, şema vb. görsel öğelerin renkli olması*					
24	Tasarımda bütünlük ilkesine uyulmuştur. *Resimleme, fotoğraf, şema vb. diğer öğelerin içindeki tüm elemanlar, ilgili konu ile bütünlük içinde düzenlenmiş olması*					
25	Çizgi amaca uygun kullanılmıştır. *Resimleme, fotoğraf, şema vb. görsel öğeleri tasarlamada kullanılan çizginin genellikle yön duygusu için kullanılması*					

26	Tasarımda denge ilkesine uyulmuştur. *Resimleme, fotoğraf, şema vb. görsel öğeleri tasarlamada kullanılan elemanların dengeli bir biçimde yerleştirilmiş olması. Boşluk doluluk oranına dikkat edilmesi*					
27	Renk amaca uygun kullanılmıştır. *Resimleme, fotoğraf, şema vb. görsel öğelerde yer alan obje ve figürlerin renklerinin, önemli bilgi ve ayrıntılara ışık tutacak, benzerlik ve farklılıklara işaret edecek, estetik duygu uyandıracak biçimde kullanılması*					
28	Görsel öğelerin boyutları amaca uygundur. *Resimleme, fotoğraf, şema vb. görsel öğelerin içeriği ayrıntı gerektiriyorsa boyutların büyük ve geniş tutulması*					
SAYFA TASARIMI						
29	Belirli bir bütünlük ve görsel devamlılık sağlanmıştır. *Tasarımda sayfa düzeni, yazı karakteri, satır boşluğu, kenar boşluk ayarları vb. tipografik öğelerde ve görsel öğelerde birbiriyle uyumlu bir bütünlük ve devamlılık oluşturma*					
30	Görsel öğeler okuma akışını engellememiştir. *Resimleme, fotoğraf, şema vb. görsel öğelerin başlığın altına ve metnin ortasına paragraf arasına yerleştirilmemesi, metin ile görsel öğeler arasında 4 mm dolaylarında bir çerçevenin bırakılması*					
31	Görsel öğelere yeterince yer verilmiştir. *Öğrencinin imgesel düşünmesi açısından resimleme, fotoğraf, şema vb. görsel öğelere sayfa tasarımında öğrenci düzeyine göre yeterince yer verilmesi*					
32	Görsel öğelerin yerleştirilmesinde hareket sağlanmıştır. *Resimleme, fotoğraf, şema vb. görsel öğelerin devamlı çerçeve içine alınmaması, hep aynı yerlere yerleştirilmemesi, hep aynı büyüklülükte olmaması vb.*					
33	Görsel öğeler ilgili metnin yakınında yer almıştır. *Resimleme, fotoğraf, şema vb. görsel öğelerin ilgili metnin hemen yanında üstünde veya altında yer alması*					
34	Boşluklar etkili kullanılmıştır. *Sayfa düzenlemede öğrencinin zihnini karıştıracak, sıkışık ve kalabalık etkiden uzak durulması*					
35	Karşılıklı iki sayfa birlikte düzenlenmiştir. *Karşılıklı iki sayfanın tek bir kompozisyon olarak düşünülmesi*					
36	Sayfa numarası ayrı bir tasarım öğesi olarak düzenlenmiştir. *Sayfa numarasının metinden bağımsız olarak tasarlanması*					
KAPAK TASARIMI						
37	Kapak, içerik ve sayfa düzeni ile ilişkilidir. *Kapak tasarımının içerik ve sayfa tasarımı ile biçim anlayışı bakımından tutarlı olması*					
38	Sırt yazısı yukarıdan aşağıya doğru yazılmıştır.					

39	Kapak bilgilerine dikkat edilmiştir. *Kitabın kapağında ve sırtında yayın evi, yazar, kitap adı ve öğrenci sınıf düzeyinin yazılmış olması. İç kapakta ise kapak bilgileri dışında kapak, sayfa tasarımcısı ve resimleyenin yani tasarımcının adlarının bulunması*					
40	Yazı karakterinin seçimine dikkat edilmiştir. *Karmaşık bir etki yaratmaması için kapakta çok çeşitli yazı karakterlerinin kullanılmaması*					
41	Ön ve arka kapak bir bütün olarak tasarlanmıştır. *Kapağın ön, arka ve sırt kısmının birlikte bir bütünlük içinde, birbirleriyle ilişkili ve tutarlı olarak düzenlenmesi*					
42	Kapak estetik ve albenili hazırlanmıştır. *Kapak tasarımında kullanılan görsel öğelerin, yazıların ve diğer elemanların düzenlenmesinde estetik ve ilgi çekici, özgün bir biçem anlayışını yansıtması*					
	ÜRETİME YÖNELİK DIŞ YAPI ÖZELLİKLERİ					
43	Kitap boyutları öğrenci düzeyine uygundur. *Ders kitabı boyutlarının ilköğretim birinci devre 1, 2, ve 3. sınıflar için (büyük boy) A4 boyutlarının, diğer düzeyler için A5 ve B5 boyutlarının kullanılması*					
44	Kitap kapağı dayanıklı ve sağlamdır. *Kitap kapaklarının mukavva cilt veya kalın Bristol (220-280 gr/m^2) kartondan yapılmış olması*					
45	Kitabın kâğıt kalitesine ve kullanımına dikkat edilmiştir. *Kitabın 90 gr/m^2'lik birinci hamur veya mat kuşe kâğıda basılması, kat izi, buruşukluk, çapak gibi kesim ve katlama hatalarının bulunmaması*					
46	Kitap cildi dayanıklı ve sağlamdır. *Kitap ciltlemesinin sağlamlık ve sayfaların kolay çevrilebilmesi açısından sırttan dikişle yapılmış olması veya Amerikan tutkalı ile yapıştırılmış olması, tel zımba kullanılmaması*					
47	Baskı net, düzgün ve temiz yapılmıştır. *Baskıların sayfanın arka yüzüne geçmemiş olması, kir, leke, vb. bulunmaması. Fotoğraf ve resimlerin değer yitirmeden net basılmış olması*					
48	Kâğıdın doku yönüne dikkat edilmiştir. *Kâğıdın doku yönünün (kâğıt suyunun) sayfanın kolay çevrilmesi için kitap sırtı ile aynı doğrultuda olması*					

EK 2. Kocaeli İl Milli Eğitim Müdürlüğü Araştırma İzin Yazısı

T.C.
KOCAELİ VALİLİĞİ
İl Milli Eğit m Müdürlüğü

Sayı : 99332089/605.01/3410179 16/02/2018
Konu: Araştırma İzni
(Fatma KÖŞ AYDIN)

VALİLİK MAKAMINA

Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü Görsel İletişim Tasarımı Reklamcılık Yüksek Lisans öğrencisi Fatma KÖŞ AYDIN' ın "MEB Ortaöğretim Okullarında Okutulan Trafik ve İlkyardım Ders Kitabının Görsel Tasarım İlkeleri Açısından Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi" konulu araştırma çalışmasını İlimiz Ortaöğretim kurumlarında ve http://bit.do/ank ettr elektronik adresi üzerinde uygulama talebi, ilgili Üniversitenin 23/01/2018 tarih ve 1487 : ayılı yazıları ile bildirilmektedir.

Adı geçenin söz konusu çalışmasına esas olmak üzere, ekte sunulan çalışmayı İlimiz Ortaöğretim kurumlarında ve http://bit.do/ankettr elektronik adresi üzerinde uygulama talebi komisyonumuzca uygun gö ülmüş olup, İlçe Milli Eğitim Müdürlükleri ve okul müdürlüklerinin denetim ve gözetiminde çalışmayı yapmaları Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde olurlarınıza arz ederim.

Fehmi Rasim ÇELİK
Millî Eğitim Müdürü

OLUR
..../02/2018

Ahmet BÜYÜKÇELİK
V ıli a.
Vali Y ardımcısı

Güvenli Elektronik İmzalı
Aslı ile Aynıdır
16/02/2018
EMEL SAĞLAM YAVUZ
SEF

Körfez Mah. Ankara Karayolu Cad.No:129 Valilik Binası B Blok Kat:3 KOCAELİ
Elektronik Ağ: www..kocaelimem.meb.gov.tr
E-posta: stratejigelistirme41@meb.gov.tr

Bilgi için: E. SAĞLAM YAVUZ
Tel: (0262) 3005871

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. https://evraksorgu.meb.gov.tr adresinden 8534-a726-3dff-a7e7-5df6 kodu ile teyit edilebilir.

ÖZGEÇMİŞ

Eğitim

Lise	1993	Afşin Kız Sağlık Meslek Lisesi
Lisans	2012	Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi İşletme Bölümü

İş

1996-2009	Hemşire. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Tıp Fakültesi
2010-	Hemşire. Başiskele Sağlık Grup Başkanlığı

Kişisel Bilgiler

Doğum Yeri ve Yılı	: Kahramanmaraş / Afşin, 1973
Cinsiyeti	: Kadın
Yabancı Dil	: İngilizce